

Літературно-культурний журнал українських письменників Румунії

Наше слово

Місячник Союзу українців Румунії. XXI рік видання. № 204, червень, 2011

*І чужому навчайтесь,
Щі свого не цурайтесь...*

Т. Шевченка

Наш голос

NAȘ HOLOS
ISSN 1220-6296

Головний редактор - Ірина Мойсей
Редактор - Іван Ребошапка
Секретар редакції - Михайло Трайста

Редколегія:

Іван Арделян, Іван Кідешук,
Іван Ковач, Микола Корнищан
Микола Корсюк, Михайло Михайлюк,
Юрій Павліш, Віргілій Ріцько

Адреса редакції:

Раду Попеску, 15, Сектор 1, Бухарест;
Телефони: 021/222.07.29; 021/222.07.37
Телефони\Факси: 021/222.07.37; 021/222.07.55;
E-mail: redactia.nasholos@gmail.com

Друкарня «S.C. SMART ORGANIZATION S.R.L.»,
Бухарест, Румунія
Redacția:
Str. Radu Popescu, Nr. 15, Sector 1,
București România

Застереження:

- За достовірність фактів, цитат, власних імен та інших відомостей відповідають автори підписаних матеріалів.
- Редакція може не поділяти точки зору авторів.
- Надіслані до редакції матеріали не рецензуються і не повертаються.
- Редакція залишає за собою право скорочувати і редагувати надіслані матеріали, не порушуючи їхнього основного змісту.

Читайте в номері:

- ❖ *Слов'янські «посестри» Шевченкових Катерин (IV)*
- ❖ *«Сміються, плачуть солов'ї...» Наталка Поклад: Сповідь сучасної жінки-митця*
- ❖ *Микола Зеров – український достойник чести*
- ❖ *Відкриття пам'ятника-погруддя Тараса Шевченка в Тульчі*
- ❖ *У художньому просторі «Гуцульської душі»*
- ❖ *Пісенний герой XVIII ст. Сава Чалий «дожив» у Добруджі до 2002 року*
- ❖ *Подорожуючи по Європі*
- ❖ *«Де ми ніч чужу прожили...» (Поезії)*
- ❖ *«Весні зірвали крихкі крила...» (Поезії)*
- ❖ *Побратими Лукаш та Онисько (Бувальщина)*
- ❖ *Івако та баба (Бувальщина)*
- ❖ *Дитячі сторінки*
- ❖ *Сторінки гумору*

На 1-ій обкладинці – пам'ятник-погруддя
Тараса Шевченка в м. Тульчі.
Фото Терезії ШЕНДРОЮ

Іван РЕБОШАПКА

Слов'янські «посестри» Шевченкових Катерин (IV)

– Словачка Анна Данилівна –

**Закінчення поеми
словацького поета О. Белли
«Анна Данилівна»**

Попередня наша розвідка про поему О. Белли «Анна Данилівна» (див. «Наш голос», чч. 201, 202, за місяці березень і квітень, 2011 р.) обмежилась розглядом тексту цього твору, надрукованого Штефаном Крчмері 1922 року (ж. «Slovenské pohľady», ч. 3-8, с. 352-374), якого словацький літературознавець вважав незакінченим і допускав, що Белла «міг мати гадку докінчити (свою) поезію у смислі Шевченкового вірша», але «хто його знає, чи не перешкодила здійсненню замислу тільки смерть» (*Там само*, с. 645-646). Сприйняття Штефаном Крчмері природи твору О. Белли виявилось дійсним, а інтуїція безпомильною, бо через кілька років в архіві «Matica Slovenskej» «найшлася тота поезія повністю, і то в оригінальному поетичному рукописі» («...našla sa báseň táto úplná, a to v pôvodnom rukopise básnikovom»), кінець якої («Dokončenie Andrejovej Bellovej «Anny Danylovny») Штефан Крчмері надрукував 1929 р. у тому ж журналі «Slovenské pohľady» (ч. 45, с. 308-309). Доброю волею мого ціложиттєвого друга академіка-україніста Словаччини Миколи Мушинки за дуже короткий час від направленої прохання одержав я від нього закінчення поеми О. Белли (здається, не перевидаваної досі, а лише загально представленої в літературознавчих джерелах), так що настала сподівана нагода поділитися з читачами журналу думками про те, як О. Белла і в закінченні своєї поеми наслідує Шевченка і, як уже відзначалось у попередній розвідці, «змагається» з ним, ширше розтолковуючи шевченківські «економні» «зерна»-сугестії.

З одержаного від пана Мушинки закінчення

поеми ясно впливає той факт, що кінець надрукованого 1922 року тексту не становив його «*gýchle zakončenie*» («нагле закінчення»), що здавалося дивним Штефанові Крчмері, а просто – на тому місці «обривався» відомий 1922 р. текст рукопису.

Пригадаймо кінець тексту, надрукованого 1922 р. Прибулий з Бахчисараю козак Зуб уводить визволеного ним з татарського полону Аксима, звертаючись до Анни Данилівної:

Tu je, zlatá Anušenka,	Тут він, золота Анночко,
Nuž vítaj sa s bratom.	Ну ж, вітайся з братом.

Вона, як годилось зустріти дійсного її коханого, а не брата,

Padla v náruč Anka	Паде в обійми (Анка)
Aximu na prahu.	Аксиму на порозі
I objíma i celuje	Й обіймає, і цілує
tvar i hlavu drahu,	Твар його й голову,

виражаючи свою готовність і вмерти заради сподіваного повернення її милого:

Mám t'a, Axim, mám t'a,	Маю тебе, Аксиме, маю,
na srdci kochám t'a,	серцем тебе кохаю,
teraz nech sa zem propadá,	тепер хай земля ся запада,
teraz umrem rada.	тепер я вмерти рада.

Віднайдене й опубліковане 1929 р. закінчення поеми безпосередньо продовжує вираження глибоких душевних переживань героїні поеми: настільки хвилююча зустріч з її милим Аксимом зразу ж після попередньої заяви заставляє Анну виразити свою суто протилежну пристрасну молодечу рішучість:

(Продовження на 4-ій стор.)

Слов'янські «посестри» Шевченкових Катерин (IV)

(Продовження з 3-ої стор.)

Nie, neumriem, teraz
začnem ja len žiti,
t'ažký žiaľ' môj zabývati,
s tebou sa blažiti.

Ні, не умру, тепер
лиш зачну жити,
тяжкий жаль мій забувати,
з тобою блаженствувати.

Відповідь Аксима на виражену Анною надію
вповні вкладається у відповідну взаємно зако-
ханим природу поетичного діалогу:

«Hej, Anuška moja,
budú nám tri svety,
lásku našu neoblomnú
pop boží posväti».

«Ой Анночко моя,
нам три світи прожить,
нашу любов незламну
Божий піп освятить».

I pritíska k srdcu
dievčinu št'astlivú,
lež Zub stojí jak z kameňa,
nevychádza z divu,

І притискає до серця
дівчину щасливу,
лише Зуб стоїть, як з каменя
не виходить з дива,

на основі якого він усвідомлює, що його обма-
нуто, як підтверджують і слова Анни:

«Čo, pop? – Vašu lásku?»
Zub sa trasúc pýta.
A Anuška našo pozrie,
blaženost'ou spítá:

«Що, піп? – Вашу любов?»
Трясучися, Зуб питає.
А Анночка на нього гляне,
поблажливо відповідає:

«Ver tak, Zube, dneska
vyjdeš z'ato prázny,
Axim nie brat, lež môj milý –
Mal, ach, vás za blázny».

«Повір цьому, Зубе, нині
бачиш голу правду, –
Аксим не брат, лиш милий мій –
Мав, ой, вас за блазнів».

Уся ця сцена є, як виразився 1922 року
Крчмері, розложенням «naširoko fantáziou ro-
vaňu hodnou» («нашироко гідної поваги фанта-
зії») шевченківських розповідних пунктирів:

Заскрипіли рано двері
У великій хаті.
– Вставай, вставай, Катерино,

Брата зустрічати. (= поетичний шаблонний
конструкт, подібний до уживаних в народних
баладах про смертне покарання жінок)

Катерина подивилась
Та й заголосила:
– Це не брат мій, це мій милий,
Я тебе дурила...

Реакція Шевченкового обманутого козака:

– Одурила!... – І Катрина
Додолу склонилась
Головонька...

«нашироко розложена» О. Беллою в тому ж
деталізуючому стилі і з добавкою неіснуючих у
Шевченка елементів:

Zub zškripí, zaiskrí,
meč z pošvy vytrhne.
«Hoj, prekliata,
tol'kým zhynút'!»
na Anku sa vrhne.

Зуб заскреготав, заіскрився,
Меч з піхви витягає.
«Гей, проклята, »
таким згинуть!
На Анку ся накидає.

Šváma Danilovna
na Axima klesá,
z prs bieluškých
krv červená
potokom hmie sa.

Красива Данилівна
на Аксима ся злягає,
з грудей білих
кров червона
потокотом стікає.

Dobriňa zajajká,
Anku v náruč berie,
Axim prudko meč vytasí,
so Zubom sa perie.

Добриня заридала,
Анку на руки здіймає,
Аксим швидко меч витяга,
із Зубом воює.

Конаючим голосом Анна умовляє козаків не
битися, бо тільки вона провинилася, і брехня
принесла їй смерть («Nebite sa, nebite sa,/ len
ja zvinila som.// Sama som zvinila.../ Vel'mi som
l'úbila,/ lež Boha som pokušala,/ a lož ma zabi-
la»).

Реакція козаків сповнена мелодраматичної поведінки: опустивши з рук «закривавлені мечі», вони приклякають перед «гарною Данилівною», просять її, щоб вона простила їхню несвідомість. Конаючи, Анна з Аксимом гаряче обіймається і цілується, а той нарікає, що «краще він був би загинув у Криму», але цих слів Анка вже не чує, бо її «жаль і біль минулися».

Наступні два останні мотиви закінчення поеми, виражені Шевченком коротко, так би мовити, «зауальовано», і придатні різному прочитанні, у поемі Ондreja Белли наочно розтолковані. Шевченківський, до певної міри, енігматичний вираз «Поїхали запорожці/ Вітер доганяти» у творі словацького поета сповнений історичних реалій минулого України і святого обов'язку козаків захищати свою батьківщину, незалежно які моменти вони б не переживали. До мелодраматично лементуючого Аксима «Зуб гнівно волає»:

«Nesmels' zhynút', Axim!	«Не смій загинуть, Аксиме!
.....
Bránit' musíš Ukrajinu, lo je božia vôľ'a. Preto ť'a šťastlive vyvedol z nevoli, pod', Tatar sa už vorútíl do Ukrajinu poli.	Боронити мусиш Україну, То є божа воля. Тому я щасливо вивів тебе з неволі, ходімо, татар вже ся уторгнув В України поле.

Унаочнено зображено і загально виражений Шевченком мотив братання козаків. У Шевченка це передано простим сповіщенням дії братання:

Катерину чорнобриву
В полі поховали,
А славнії запорожці
В степу побратались,

а в Ондreja Белли братання козаків сконкретизовано художнім зображенням:

Юзеф Брандт, Розмова біля криниці

Daj mi ruku, Axim!	Подай мені руку, Аксиме!
Hnev náš bud' vrahovi.	Ворогові хай буде наш гнів.
Nech ho v našich mečoch zkúsi	Хай скуштує його в наших мечях,
a nim sa otroví,	ним бодай би ся отруїв,

промовляє Зуб до Аксима, який вповні поділяє побратимське здруження:

Axim hore vstane, ruky si stískajú: «Nech nad dňom nest'astným vrazi nariekajú».	Аксим на ноги устає, руки собі стискають: «Хай на цей день нещасливий вороги нарікають».
--	--

Зігнувшись над сконалою Анною, побратими цілують на прощання її бліде обличчя і, перехрестившись, направляються в козацький табір:

Zohli sa k Anuške,
tvár bledú bozkali,
svätým krížom zažehnali,
v tábor pojachali.

Пересічний, а, може, і толковий знавець української літератури, гадаю я, може погодитися з Штефаном Крчмері, що художнє «розложення нашироко» Ондреем Беллою Шевченкової балади «У тієї Катерини...», дійсно, «гідне поваги».

«Сміються, плачуть солов'ї...»

Іван КОВАЧ

НАТАЛКА ПОКЛАД: СПОВІДЬ СУЧАСНОЇ ЖІНКИ-МИТЦЯ

З відомим поетом, публіцистом, педагогом-філологом і пристрасним громадським діячем Наталкою Поклад та кількома її колегами, в тому ж числі з одним із вельми талановитих редакторів Радіо «Свобода», мені пощастило зустрітися у Варшаві в лютому 1990 року на Першому пореволюційному форумі польських українців.

(Завжди в рубриці «Сміються, плачуть солов'ї...» писав і писатиму, якщо, дасть Бог, встигну, здебільшого про всіх тих творців українського поетичного слова, з якими, «так, чи інакше», зустрічався, а в окремих випадках – лише посередництвом їх книг.)

Не можна уявити (ба таки можна!), якими зворушливими бувають такі зустрічі, які вони багаті та щедрі на обмін думками, зокрема, про так звану діаспорну літературу, яку, по-моєму і по-немоєму, вже час-пора включити до Всієї Української Літератури, хоч би лише тому, що серед її творців не бувають, а таки є, великі імена, які віддали свій талант і всю свою могуть літературну рідній мові українській, не рутенській, не русинській, не гуцульській, не малоросійській, а українській.

Про це я розмовляв з Наталкою Поклад та її друзями у Варшаві (звичайно, поза форумом), причому, подарувавши їм книги і часописи, видані в Румунії, вони були приємно здивовані-зачаровані, оскільки, як визнали, не знали нічого-нічогосінько про «наше», про наші вже до того часу чи не сторічні творчі домагання.

Літературна критика Наталку Поклад називає «однією з найталановитіших, найпомітніших, найекспресивніших творчих особистостей українського літературного процесу у сповіді сучасної жінки-митця, яка живе в епіцентрі нашого суспільно-політичного буття,

переправляючи у горнилі слова всі його згоди і незгоди на високу, по-жіночому мудру філософію».

Народилася Наталка Поклад в с. Маньківці Бершадського району на Вінниччині, навчалася згодом в Київському національному університеті ім. Тараса Шевченка. Вона автор понад десяти поетичних книжок, також і книжок для дітей, фольклорист, етнограф, член Національної спілки письменників України, лауреат літературних премій імені Євгена Маланюка (1993 р.), Михайла Коцюбинського (1999 р.) та «Благовіст» (2000 р.).

Видатна поетеса записала теж від своєї матері Галини Аксентіївни Чечельницької та видала книгу древніх весільних обрядів Поділля під назвою «Маньківське весілля», а разом із М. П. Кононенком, генеральним директором Міністерства освіти і науки України, з яким мені доводилося співпрацювати в рамках Змішаної румунсько-української комісії двох міністерств освіти над перспективою складання підручників з української мови та літератури для шкіл з викладанням української мови в

«Сміються, плачуть солов'ї...»

Румунії, співавтор посібника з українознавства під назвою «Слово», упорядник «унікальних записів» – «Майстер. Терни і лаври Івана Гончара». Була членом першого правління Товариства української мови ім. Т. Г. Шевченка (1988-1991), відродила разом із Атеною Пашко, дружиною славнозвісного українського дизидента В'ячеслава Чорновола (з якими мені пощастило зустрітися також), та іншими жінками – «берегинями людських, національних і родинних цінностей» в Україні – організацію Союз українок.

З вельмишановною пані Наталкою Поклад та іншими визначними поетами України, зокрема, з Дмитром Павличком, на Вінницькому стадіоні мені пощастило також виступити з власними віршами в рамках акцій Шевченківських свят 1992 року, ведучим яких був славнозвісний гуморист, наш добрий друг Олег Чорногуз.

Н. Поклад – співробітник тижневика «Вісник Чорнобиля», «Демократичної України», «України молоді», «Молоді України», літературних журналів України. Завершила прецікаву книжку про Батурина.

Особливо пристрасна поетеса в своїй публіцистиці. Щодо свого минулого і сучасного (цього року поетеса сповнює 60 років. З роси та води Вам, на многії літа, шановна пані Наталко!) в нещодавньому інтерв'ю г. «Бершадський Край» поетеса сказала: «Нині ж ніби в нас нові часи, досягнуто нарешті такої довгожданної незалежності. Та чому нема в суспільстві належного спокою, чому в Україні все менше книг видається українською мовою, зовсім мало друкованих періодичних видань? (...) Але ж... Нас так гарно заколисують, мовляв, народ наш трудівничий, співучий, добрий, терплячий... Я б ще додала, що дуже довірливий, купується на різні обіцянки. Отже: «Встаєш, державо, корінь стогне, жирує вороння і кличе Кодню, Берестечко, і знову хоче крові... А ти з'єднаєш Схід і Захід і до нового дня внесеш свої дзвінки клейноди і хліб на рушникові».

Наталка Поклад «цілих 10 років» працювала у дитячому видавництві «Веселка» і журналі

«Київ». Тут, як сама сказала, уперше побачила Григора Тютюнника, там працював Петро Засенко, Василь Грінчак, Леонід Василенко, Олександр Ємець, Дмитро Чередниченко, там зустрілася з молодим Василем Герасим'юком.

Та щодо сьогоденного «ідеалу» її думка чи не єдина: «Нинішній герой часу – не дволикий пристосуванець-демагог, а сильний, прагматичний, свідомий українець... (...) Особисто я втомилася від балачок про «відродження нації», «відродження культури». Он ще й досі Київом їздить автобус із написом: «Кризи не буде». А на кожному кроці висять таємничі заявочки: «Вона працює». Досі станція метро «Театральна» вся у символах і цитатах минулого часу, а на будівлі міліцейської академії – не державний символ тризуб, а «звезда». Цікаво, правда?»...

Пропонуємо читачам «Нашого голосу» низку поезій відомої поетеси, берегині українського слова Наталки Поклад.

Зустріч Наталки Поклад із юними читачами в школі села Гірське Бориспільського району

Наталка ПОКЛАД

ХЛІБИ ЖЕРТОВНІ

* * *

Часе дивний, у віспі базарів-торгів, –
дні за днями ідуть – в одностроях.
Все – товар, все купується – радість і гнів...
Де герой? Серце хоче героя!...

Бог, напевно, втомився спасати людей
і забрав у них шлях до рай-древа...
Поміж тронами гойдалку робить пігмей,
у борделі тепер королева.

Наші душі стоять, наче ті вітряки
на музейних горбах Пирогова, –
шашіль їх догриза...

А ген там, з-за ріки,
сумно дивиться мати Покрова.

* * *

Народ – це щось таке непоясниме:
Богдан, Іван, Петро, Микола, Клим...
Наталка, Ганя, Мотря, Катерина...
Окремо – ось. А разом – наче дим.

Двори, городи, долі – всякі-всякі –
переплелись в жмутах вогняних,
і де вони, ті потаємні знаки,
що нас єднають на шляхах земних

і на небесних – у одну спільноту,
в одне зернятко – із чуттям одним
зорі-Вітчизни – Божого оплоту –
й історії, де шлях неісходим?..

Ті знаки – Слово, наша Матір-Мова,
осердя душ і духу небеса,
надій українських пісня коліскова
і заповітів палахкий пульсар.

Вона збирає нас в одне єдине
по всіх віках і по усіх світах.
Допоки мова є – народ не гине,
а воскресає, наче Фенікс-птах.

ПОЧАТОК

І була надія пізня, і була розлука рання,
і летіли чорні тіні навперейми диво-дню, –
я писала протоколи, мов любовні заклинання:
сподівалася, що ними правді брами відчиню.
Та не відчинялись брами...

У повітрі пахло кров'ю.

Двиготіли людні площі – вітер і шовків оранж.
І моя мовчала муза насторожено-суворо.
«Протоколи? – каркав ворон.
– Гей, поетко, – патронташ!!!»

* * *

На стінах біленької хати,
обнявши крильми всенький світ,
летять і летять дивні птахи – питати,
чи викосив житечко рід.

Чи вдався хліб? Виросли діти?
Вже, може, й весілля пора?..
Летять і летять птахи ті – відбіліти
на чорній труні – із двора...

А потім крильми хрест обняти
і слухати, як з даліни
доносять вітри золоті перекасти –
і пахнуть євшаном вони.

* * *

Виск міграції-проституції,
рве вудила коню басаврюк.
Імпортується революції,
прибирається все до рук.
Слава, слава тобі, Україно,
і народів слава теж:
розшифруеш обійми зміїні –
і повстанеш, і їх зірвеш.

А ми будем писати вірші
про красу твою і можуть –
не забувши:

в місця найтемніші
змії яйця свої кладуть.

* * *

Коли гнули мій рід,
коли жерли мій світ,
а над душами – чорна завіса, –

між фальшивих октав
дивний голос лунав:
– Не проси...
і не вір...
і не бійся!...

ПОСТ-ІЛЮЗІЯ

Погляд неба сталевий,
безгоміння землі...
Перманентні проблеми
І любов на нулі.

На рецепті надії
осінь виведе: «Cito!».
Молоденькі месії
будуть гратися з мітом...

Відкипіло оранжем,
відгукало: «Лови!».
Королеви, і пажі,
й вершник без голови.

Все тихіші овації,
все виразніший мур...
Знов ми – лиш ілюстрації
до чужих режисур?!.

* * *

Навчи мене, химерне серце,
побачити цих днів огром:
і хто лише до влади рветься,
і хто у землю йде зерном.

Так, ми в процесі еволюцій –
нового часу сівачі,
в нас дуже тихі революції
і дуже голосні плачі.

А де ж вони, універсали?
І де забиті дню голи?
Таку багату – розікрали,
таку могутню – розп'яли!..

Де наша правда? Де український міт
і заповіти, лишені великими?..
Все популярніший космополіт
й провідники із лисячими ликами...

ІЗ ЦИКЛУ «БАТУРИН»

I

Сердюцький гук, насіння Чечеля –
крізь товщу забуття і тьми.
А ти на цю любов приречена –
хліби жертовні розломи.

І душі прийдуть. Над Покровською
вони задзвонять в небесах,
і дзвін той золотою прошвою –
по наших душах, наших днях.

Там українська сила множиться,
там підроста новий Мамай, –
і вже нікому не стривожити
і цих людей, і їхній край.

Молитва, хліб і серця відданість,
і молодий екстаз прозрінь...
Знову у Покровську йде сповідником
Мазепа сивий...

Безгомінь

у нього в серці.

Верхотурою

глас котиться: «Усім – за все...»
А понад золотим Батурином
голубка в дзьобі лавр несе...

...Луна згойднулась і розтанула.
Весна відправить парастас...
Ви, отче, загубили ангела,
що мав обдарувати вас.

II

Мазепа вже вирішив:

завтра – до Карла.

Полковники тихі і вперті,

мов тури.

У Київ – гінця:

нехай молиться Лавра.

А Чечелю він довіряє

Батурин.

Твердиню незрушну,
гетьманську столицю,
де сад і палац сповідаються зорям,
де весь арсенал,
де архіви й скарбниця,
де... Мотря.

Сергій ЛУЧКАНИН, докторант кафедри загального мовознавства і класичної філології Інституту філології Київського національного університету імені Тараса Шевченка

МИКОЛА ЗЕРОВ – УКРАЇНСЬКИЙ ДОСТОЙНИК ЧЕСТИ

Серед визначних українських достойників чести має свою нішу й Микола Костевич Зеров – визначний діяч доби „Розстріляного відродження”, талановитий поет-неокласик, філігранний творець сонета, бездоганний перекладач, глибокий знавець і популяризатор української і світової літератури, педагог-ерудит і літературознавець-професіонал, чудовий співрозмовник, винахідливий полеміст.

Хоча про М. Зерова написано чимало (починаючи від Максима Рильського, його товариша по перу, творча біографія якого багатьма стрічками пов'язується з літературно-науковою роботою М. К. Зерова, й закінчуючи дослідженнями кінця ХХ ст.), може постати питання: чому варто зараховувати митця-інтелектуала до пантеону українських достойників чести, який „зі зброєю в руках” прямо не брав участь у визвольних змаганнях українського народу 1917-1921 рр., хоча його неповолітні вихованці, за твердженням С.Гречанюка, „всупереч застереженням і навіть благанням учителів таки пішли назустріч смерті під Крутами...” „В особистості Миколи Зерова, ученого й митця європейського масштабу, що орієнтував українську літературу на високі цінності й критерії світової культури, чітко позначалося національне начало”, - зазначав професор Ісай Якович Заславський (1915-2000), якому пощастило слухати М.К.Зерова. Це видно як з окремих штрихів його біографії (він постійно наголошував на своєму українстві і в студентські роки, публічно конфліктуючи з деканом історико-філологічного факультету Київського університету імені Св. Володимира Т. Флорінським, відомим своїми шовіністично-монархічними переконаннями, і пізніше, виховуючи в козацьких традиціях єдиного

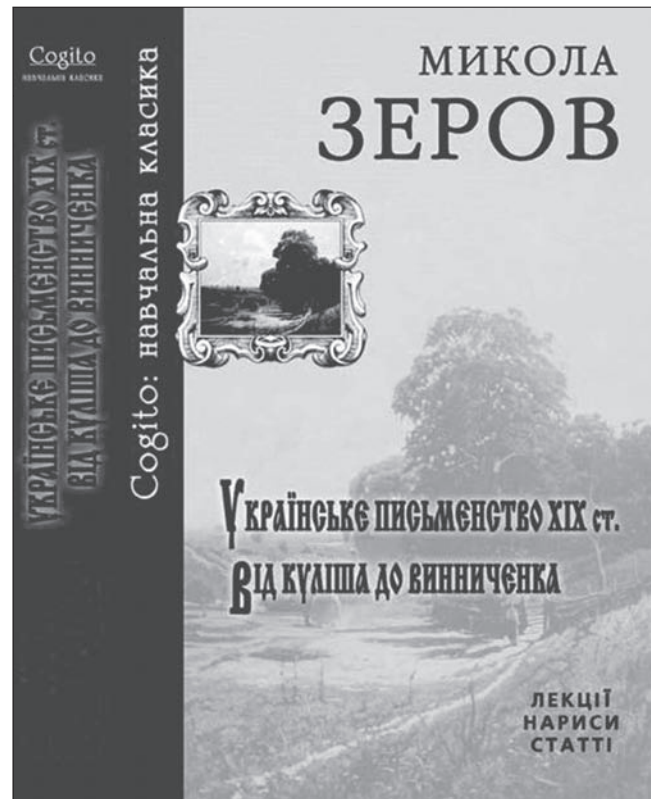
сина), так і з його літературно-критичної, публіцистичної і перекладацької спадщини, наповненої осмисленням минулого, сучасного і майбутнього українського народу в контексті світової цивілізації на основі синтезу досконалих античних (греко-римських) творінь із філігранною витонченістю

французьких „парнасців” (Ш. Леконт де Ліль, Ж. Ередія). „Українство” Зерова орієнтувалося і закликала орієнтуватися не на фольклорно-пісенну „шароварщину” та риторично-декларативні агітки різноманітних „партійно-політичних угруповань будь-якого кольору”, а на усвідомлення й органічне засвоєння всіх багатств української національної традиції в поєднанні з найвизначнішими (а не будь-якими!) творіннями європейської класики й сучасної літератури, що разом піднесе „планку художності”, тобто підвищить культурний і художній рівень літературних творів українською мовою.

Крім того, перенесення на український ґрунт рідною мовою кращих словесних надбань людства – виразний демократично-національний чинник, оскільки це давало змогу прилучити до високої культури „вчорашніх гречкосіїв”; відомо ж, що певна частина „просунутої” псевдоеліти, що володіє іноземними мовами, не вважає за потрібне працювати на ниві перекладацтва, і цим створює прірву між різними „стратами” суспільства. Ось чому М. К. Зерова так „недолюблювала” й паплюжила як вульгарно-соціологічна „лівацька” критика 1920-1930-х рр. в особі В. Коряка, С. Щупака, Я. Савченка та ін., так і їхні „послідовники” із „застійних” 1970-х разом із нинішніми апологетами зарубіжної маскультури (а точніше – безкультур'я), для яких М. Зеров – „но-

сій архаїки», „застарілий книгофіл”, якому „немає місця в споживацькому постіндустріальному суспільстві” III тисячоліття нашої ери.

Наведемо основні дати життєвого і творчого шляху Майстра. Народився 26 квітня 1890 року в Зінькові на Полтавщині в родині вчителя, потім директора місцевої двокласної школи. Закінчив Зіньківську школу (його однокласником був Павло Губенко, майбутній славнозвісний Остап Вишня), навчався в Охтирській гімназії, Першій Київській гімназії, що відома за спогадами російських письменників К. Паустовського та М. Ушакова (історію в ній викладав батько композитора Б. Лятошинського, латину й греку – поляк С. Трабша, який справив помітний вплив на свого талановитого учня). У 1908-1914 рр. навчався на історико-філологічному факультеті Київського університету, де написав першу ґрунтовну наукову працю „Літопис Грабянки як історичне джерело і літературна пам'ятка”, яку й блискуче захистив як дипломну роботу в травні 1914 р. Уже в студентські роки брав активну участь в українському літературному та культурному житті (зокрема, виголосив прощальне слово від студентства на похороні Б. Грінченка 1910 р., 1912 р., знову як студентський представник провідував М. М. Коцюбинського, що перебував на лікуванні в університетській клініці), регулярно публікував рецензії в часописах „Рада”, „Світло”. Учителював у Златопільській гімназії (1914-1917), Київській 2-й українській гімназії ім. Кирило-Мефодіївського братства (1917-1920), у Київському архітектурному інституті (1918-1920), автор некрологу в „Народній справі” про І. С. Нечуя-Левицького (що свідчить про його небайдужість й до цього, дещо „старосвітського” письменника, твори якого, проте, з „найреалістичніших” позицій утілюють український національний дух). Протягом голодних 1920-1923-х рр. працював у Баришівській соціально-економічній школі, починаючи з вересня 1923 р. – професор української літератури Київського інституту народної освіти (так тоді називався Київський університет), в якому з 1930 р. став і завідувачем кафедри; у 1930-1933 рр. читав курс теорії перекладу (з 1932 р. – завідувач кафедри) в Українському інституті лінгвістичної освіти (Київ). Збереглися відгуки про М. К. Зерова як блискучого лектора, що зачаровував аудиторію своїм винятковим педагогічним хистом, ерудицією, поєднаною з доброзичливістю.

На 1920-і рр. припадає і злет літературної діяльності М. К. Зерова, який у 1919-1920 рр. був редактором журналу „Книгар”, друкувався в часописах „Літературно-науковий вісник”, „Життя і революція”, „Червоний шлях”, „Зоря” та ін. 1924 р. видав збірку поезій „Камена” (сонети цієї збірки відзначаються досконалою формою, добірною поетичною мовою, високою культурою художнього мислення з історичними ремінісценціями й узагальненнями).

Тоді ж опублікував нариси „Леся Українка” і „Нове українське письменство”, 1926 р. – збірку літературно-критичних статей „До джерел”, а ще через два роки – „Від Куліша до Винниченка”, у 1927 р. учений видав курс лекцій з історії української літератури – „Українське письменство XIX в.”, які він читав у КІНО. Літературознавчі праці М. Зерова відзначаються багатогранністю, глибиною аналізу в цілковитій відповідності з його ж гаслом „ad fontes” – „до джерел”, всеохопною ерудицією, що поєднується з ясністю мови, відсутністю „інтелектуального позерства” (до речі, деякі статті нинішніх „інтелектуалів-естетів” без спеціального „Словника іншомовних слів” не можна читати, у Зерова ж, блискучого знавця давньогрецької й латинської мов, стиль прозорий і ясний).

(Продовження на 12-й стор.)

МИКОЛА ЗЕРОВ – УКРАЇНСЬКИЙ ДОСТОЙНИК ЧЕСТИ

(Продовження з 11-ї стор.)

Поряд із цим перу Зерова належить ряд розвідок про творчість його сучасників – П. Тичини, В. Еллана-Блакитного, М. Рильського, В. Сосюри, Ю. Яновського, він досліджував і популяризував українську класику, написавши передмови до творів Г. Квітки-Основ'яненка, П. Куліша, Леся Мартовича, Ю. Федьковича, А. Свидницького, Я. Щоголева, І. Франка, Лесі Українки, М. Коцюбинського, В. Кобилянського та ін. Упорядкував цінні хрестоматії „Антологія римської поезії” (1920), „Нова українська поезія” (1920), „Слово” (1923), „Байка і притча в українській літературі XIX-XX вв.” (1931). Як видно з цього переліку, М. Зеров не був „кабінетним ученим”, а справжнім просвітником-інтелектуалом, він не вульгаризував просвітянство, а прагнув надати йому потужний імпульс національних і світових шедеврів „народного духу”.

Загальновідомо, що М. Зеров був натхненником і неформальним керівником київського „п'ятірного грона” „нездоланих співців”-неокласиків (образний вислів із сонету „Лебеді” Михайла Драй-Хмари), що спершу пов'язувався із згаданим журналом „Книгар”, а потім із видавництвом „Слово”. До цієї групи „неокласиків” увіходили, окрім М. Зерова, такі визначні поети, перекладачі та літературознавці як М. Рильський, П. Филипович, М. Драй-Хмара, О. Бургардт, до них тяжіли також А. Могиланський, А. Лебідь, Б. Якубський і деякі інші. Хоча офіційно неокласики ніколи не заявляли про своє існування й не були об'єднанням з чітко визначеною організаційною структурою, однак вони гуртувалися на основі глибокої пошани до світової літературно-мистецької класики, заперечували „масовізм” (однак не інтелектуальне просвітництво найширших верств населення, про що іноді забувають зазначати), лівацькі й нігілістичні гасла футуристів, пролеткультівців, вуспівців, через те їх називали „попутниками радянської літератури”, звинувачуючи в антиреволюційності, антинародності, до чого в 1930-х роках додалися й політичні доноси. Справді, „революціонерами-більшовиками” неокласики ніколи й не були і не

прагнули „руйнувати все до підвалин”, однак із позицій „посткомуністичного” сьогодення це вже не ставиться їм як докір.

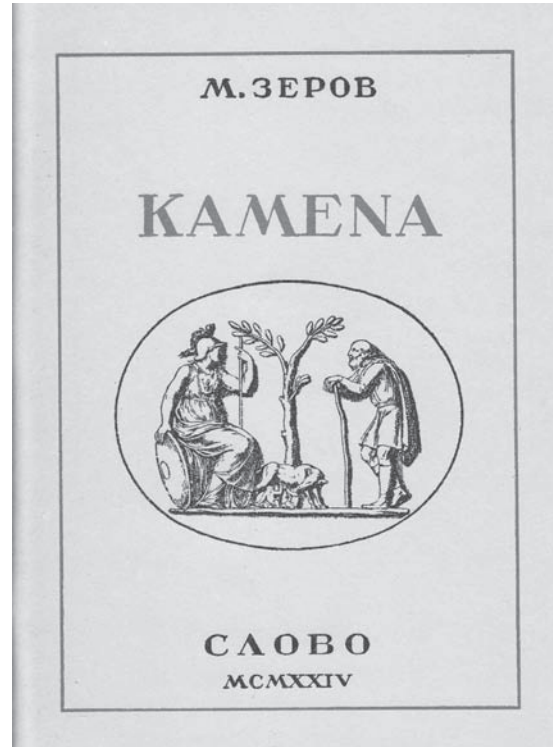
Під час літературної дискусії 1925-1928 рр. про шляхи розвитку української літератури М. Зеров і його колеги-побратими підтримали Миколу Хвильового з його закликком „геть від Москви!” та національної переорієнтації на європейські художні скарби. „Ми повинні, - наголошував М. Зеров, - повсякчас заявляти про потребу уважного відношення до всякої культурної цінності. Ми повинні заявити, що ми хочемо такої літературної обстановки, в якій будуть цінитися не маніфест, а робота письменника; і не убога суперечка на теоретичні теми – повторення все той ж пластинки з кричущого грамофону, - а жива й серйозна студія літературна; не письменницький кар'єризм „человека из организации”, а художня вибагливість автора перш за все до самого себе”.

Та все-таки М. Зеров як український достойник честі заслуговує на глибоку пошану як блискучий перекладач, як конгеніальний відтворювач світових поетичних і драматичних шедеврів українською мовою, передусім творів давніх римлян – Лукреція, Катулла, Вергілія, Горация, Тібулла, Овідія, Марціала, Ювенала, Клавдія Клавдія та деяких інших. З погляду української національної ідеї така любов і пристрасна пропаганда в період визвольних змагань українського народу 1918-1921 рр. монументального римського поетичного слова стане зрозумілою в контексті висловлення іншого „неокласика”, але вже з емігрантських кіл, Євгена Маланюка про те, що „правну й устоєву неусталеність Київської Держави Середньовіччя треба б у безпосередню залежність поставити з відсутністю Риму на теренах Подніпров'я”. Римську героїку М.К.Зеров прагнув перенести на український ґрунт, шукаючи і знаходячи якнайточніші відповідники національною мовою саме в 1918-1920 рр., коли М.Зеровим і було блискуче виконано більшість перекладів „нездоланих співців” Стародавнього Риму. Чи не тому в 1920-1930-х рр. латинська мова, а разом із нею й давньоримська література в СРСР вилучалися з усіх навчальних програм,

не вивчалися, Вергілія у 1938 р. оголошували “ідеологічним попередником італійського фашизму”, а до героїки давньоримської літератури повернулися лише під час Другої світової війни, коли з’явилася необхідність піднімати власний національний дух для боротьби з гітлеризмом. Однак М. К. Зеров до тих часів уже не дожив. Цікаво, що в світовій історії можна знайти приклади, коли відродження національної самосвідомості того чи іншого народу почалося зі звернення чи нового відкриття Стародавнього Риму, зокрема, Ф.Петрарка апелював до могутності й величі Риму на протигагу італійській дійсності XIV ст., коли в країні панувала феодальна роздрібленість. Румунські вчені-просвітники кінця XVIII-початку XIX ст., діячі так званої “Трансільванської школи” (Самуїл Міку, Георгі Шінкай, Петру Майор, Іон Будай-Деляну та ін.) звернулися до латинської мови та староримської історії з метою відродити єдність і міць румунського народу, розділеного в той час трьома імперіями – Російською, Австрійською й Османською.

Завдяки Миколі Зерову українською мовою блискуче зазвучали неперевершені зразки поетичної творчості англійців (Байрон), німців (Гете), італійців (Петрарка), французьких та бельгійських поетів (Ронсар, Беранже, Леонт де Ліль, Ередіа, Бодлер та ін.), польських (Красіцький, Міцкевич, Анатолій Сова), великого білоруса Янки Купали. М. Зеров переклав також разом з О. Гером з ідиш збірку “Народні оповідання” І. Переца (1920). У часи творення “нової національної спільності – радянського народу” і “зближення мов соціалістичних націй СРСР” (тобто брежнєвсько-сусловської русифікації) М. Зерову закидали в нелюбові до російської літератури, в перекладі її зразків російською мовою – за тодішньою офіційною установкою український читач мав би читати російську класику виключно російською. Та М.Зеров, який “прекрасно знав і шанував російських класиків, охоче декламував Пушкіна і Лермонтова” (за спогадами Н. Полонської-Василенко), прагнув донести рідною українською мовою мистецькі скарби Пушкіна, Лермонтова, Брюсова та деяких інших російських авторів. Напередодні арешту Зеров устиг завершити переклад “Бориса Годунова” О. С. Пушкіна, який уперше був опублікований 1937р. за підписом перекладача Б. Петрушевського; справжній автор – Микола Зеров – був уже на Соловках.

Ідеологічні “проробки” 1920-х рр. щодо М. Зерова завершилися політичною розправою у середині трагічних 1930-х рр. 1 вересня 1934 р. М. Зерова було усунено від викладання у відродженому 1933 р. Київському університеті, а

через два місяці повністю звільнено з роботи. На початку 1935 р. Зеров прагнув урятуватися в Москві, навіть устиг виконати на прохання Ф.Асмуса переклад російською “Послання до Пізонів – Про поетичне мистецтво” Горация, однак 28 квітня 1935 р. був заарештований. Блискучого Майстра, який стільки зробив для відродження й утвердження української літератури серед світових мистецьких верхів’їв оголосили членом “контрреволюційної націоналістичної організації”, яка готувала замах на Косіора та Постишева. Потім були Соловки і розстріл – 3 листопада 1937 р., “з нагоди 20-річчя великої жовтневої соціалістичної революції”. Разом із Майстром “розстріляли” і більшу частину “Енеїди” Вергілія – для української поезії це невідшкодована втрата.

Не слід забувати й сьогодні про великого українця і європейця Миколу Зерова, творчість якого утверджувала поетичним рядком достойного місця незалежній Україні під сонцем європейської цивілізації як могутньої світової держави, мові якої здатні підкорятися скарби світової літератури, як це довели перекладацькі зусилля М. К. Зерова.

Терезія ШЕНДРОЮ

Відкриття пам'ятника-погруддя українського національного поета Тараса Шевченка у Тульчі

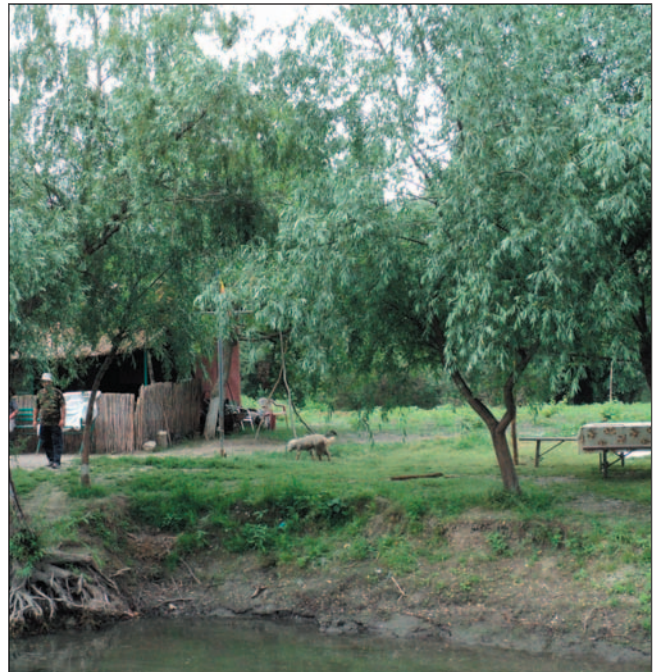
На початку червня у місті Тульча відбулася знаменна подія – відкриття пам'ятника-погруддя українського національного поета Тараса Шевченка.

З цієї нагоди, для учасників заходу була проведена екскурсія по Дельті Дунаю.

Зізнаюсь, що я вперше побувала в Добруджі, і почуваюсь щасливою, що мала нагоду побачити не лише гарне місто Тульчу, а й одну із туристичних перлин Румунії – чудову Дельту Дунаю.

З хвилюванням вперше в житті ступила на палубу невеличкого корабля, який, відчаливши, повіз нас у чарівну подорож дунайськими рукавами Суліна і Сфинту Георге. Невдовзі хвилювання відступило, його витіснило нове почуття – захоплення, коли, подорожуючи поміж комишами і плакучими вербами, перед нами відкривалися неймовірні пейзажі, специфічні для дельти.

Через якийсь час наш корабель причалив до невеличкого острова, де ми позайо-

милися із однією сім'єю, яка живе на ньому, займаючись в основному рибальством і тримаючи невелике господарство – кілька курчат і кудлатий, замурзаний песик, який дуже зрадів численним гостям.

Не затримуючись довго на острові, ми подались далі у свою подорож, закарбовуючи у пам'ять цифрових фотоапаратів моменти, які нас захоплювали.

Повертались, коли сонце уже сховалось за горизонт, а Тульча нас зустрічала яскравими портовими вогнями.

Наступного дня відбулася подія, заради якої і прибули до Тульчі гості із різних повітів Румунії та з України. Треба відмітити, що ця подія має велике значення не лише для тульчанської громади а й для всього українства Румунії – в цей день був відкритий пам'ятник погруддя Тараса Шевченка в тульчанському Парку меншин, поряд із погруддями російського поета Сергія Єсеніна і першого президента Туреччини Мустафи Кемали Ататюрка. Треба

відмітити, що це вже четвертий пам'ятник Великому Кобзарю в Румунії (інші три є в Бухаресті, Негостині і Сату Маре), відкриття якого у гарний літній день 4 червня стало можливим завдяки старанням голови Тульчанської філії СУР-у Дмитра Черненка і голови Сатумарської філії Михайла Мачоки, за фінансування Союзу українців Румунії та з підтримкою тульчанських місцевих державних органів.

Свято відкрилось державними Гімнами Румунії та України.

Далі виступив голова Тульчанської філії СУР-у Дмитро Черненко, який привітав присутніх і представив почесних гостей свята, серед яких були радник-посланник Посольства України в Румунії Юрій Вербицький, голова СУР-у депутат Степан Бучута, представник Міністерства культури і національної спадщини Румунії Ярослава Колотило, мер міста Тульчі Константін Годжа та представники префектури і повітової ради, які в свою чергу виступили з теплими словами

про великого сина України, про співпрацю з українською меншиною цього краю.

Свято продовжилось покладанням вінків та квітів до погруддя Тараса Шевченка і українськими піснями у виконанні тріо бандуристок «Мальви» з Одеси та тульчанського хору «Задунайська Січ», керованого Марією Карабін.

Увечері того ж дня на Громадянській площі міста Тульчі відбувся концерт, приурочений визначній події, на який зібралися не лише учасники заходу, але й численні місцеві жителі. Одеські «Мальви» (Ніна Морозевич, Лідія Гуриченко та Галина Сукенник) зачарували глядачів стародавніми українськими піснями. Щирими оплесками присутніх були нагороджені виступи молодіжного танцювального гурту (керівник Дмитро Черненко) і вокального ансамблю «Задунайська січ».

Учасники концерту з гордістю демонстрували глядачам славу культуру українського народу і козацтва, що з 1775 року оселилося в Добруджі, і нащадками якого вони є, наче ще раз підтверджуючи, що «козацькому роду нема переводу».

Свято закінчилося оплесками організаторам і побажаннями сили с натхнення для частішої організації таких подій, які сприяють не лише зміцненню українського духу, а й укріпленню дружніх стосунків з іншими нацменшинами та румунами шляхом пізнання.

Фото Терезії Шендрою

Лідія КОВАЛЕЦЬ,*кандидат філологічних наук, доцент кафедри української літератури
Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича*

У художньому просторі «ГУЦУЛЬСЬКОЇ ДУШІ»

(Роздуми над книгою прози Михайла Трайсти, виданою в Бухаресті 2008 року)

Закінчуючи своє переднє слово до неї, Іван Ребошапка підкреслив: у М. Трайсти після максимальної напруженості «настає «спокій», а в душі читача ще нуртує стривоженість від прочитаного». Зізнаюсь, я звідувала подібний стан, читаючи-перечитуючи Трайстову «Гуцульську душу»: численні враження од знайомства з людьми, що оселилися в оповіданнях письменника і його повісті «Конокрадська честь», не спливали, як вода, а залишались у свідомості, творили стан, точно поіменованій стривоженістю. Стривоженість, котра благородного літературного, художньо-естетичного походження, спонукає посилено думати, і чи не в цьому її найбільша значущість.

Ось «Недописаний роман» – прониклива лірична увертюра до більше драматичних за своєю тональністю наступних творів – попри те, що в ньому заробітчаний мотив, непідфарбована проза життя багатьох наших сучасників виступають на передній план. Однак проза в гіршому сенсі слова наразі губиться, бо її сильнішою конкуренткою виявляється поезія – любов як взаємне потужне душевне резонування, дарма, що без хеппі енд. Ось примітна сповідальними інтонаціями драма відходу з цього життя простого селянина; власне, безальтернативність ситуації змусила Микитину совість заговорити про те, що десятиліттями ховалось у найглибший куток душі, – про нерозважливий вчинок молодості, коли вибір між почуттям і тверезим розрахунком було зроблено на користь другого; усвідомлення гріхів іще тут, на землі, може, й справді є бодай частковим, необхідним для самої людини звільненням від них (оповідання «Остання зустріч»). Ось виписаний зі зростаючою градацією настроїв (від лірично-гумористичного до драматичного і трагічного) останній відрізок життя молоденького

гуцула, який, потрапивши до війська, страждає на ностальгію і в пориві гострого емоційного болю стає в опозицію до казенщини, дарма, що за такий крок – ціна найдорожча (оповідання «Гуцульська душа»). У манері М. Трайсти розгортати перед читачем переважно ніби й знайомі, але через свою гостроту, дражливість не надто розроблювані літературою пласти реальності. Зчаста на початку ніби зумисне затягуючи розповідь, автор відтак несподівано, ривком поверта її новими ракурсами, переносючи увагу до вирішальних, межових подій, у яких характер людини і сама її суть проступали б найбільше. Втім, цей письменник уміє пропонувати розв'язку й одразу, як-от в оповіданні «Помста за батька», водночас не втомлюючись до кінцевого рядка тримати читача в інтризі; приміром, у цьому ж творі майже детективна історія з трьома смертями, страшною наругою «розводиться» картинами потрясаючої людської ніжності й родинної злагоди, які, власне, й залишаються в пам'яті найбільше. Це світ, розпросторений у часі, з відносністю

державних кордонів, неурбаністичний, переважно український, точніше – українсько-румунський і, може, тому (з огляду на говірку, своєрідності темпераментів, топонімічну конкретику) добре відчуваний.

Концептуально важливі постаті М. Трайсти видаються нам життєво переконливими не стільки тому, що їх багато поведінкових ходів (але не всі, і про це нижче) правдоподібні, реалістичні, а тому, що ці люди (як і ми), за В. Гюго, подвійні, живуть ніби у двох вимірах: скутість потребами, буденщиною єднається з поривами *ins Blau*, прагненнями душі до яскравого, духовно піднесеного життя. Піднесене ж – навіть в епізоді плетіння малим Степанчиком із «Конокрадської честі» вінків із квітів, якими прикрашалися роги його козулі. І душа для М. Трайсти – перше, головне, що підтверджує хоч би назва книги. На смертному одрі щойно згаданому селянинові привиджується поле білих лілей, по якому «не йде, а летить, не торкаючись землі», його перше кохання – Юлина, вбрана в одіж «з білих лілейних пелюсток, по яких розлилося довге чорне волосся». Головна героїня повісті «Конокрадська честь» юна Руксандра, обіцяна загребуцим батьком у дружини конокрадові Йончію Лупулу, зважується на ва-банк: «з розплетеним чорним волоссям, вдягнена в святкову білу лляну сорочку», вона пропонує себе іншому, бо не хоче, щоб Йончій «був першим чоловіком її життя». В оповіданні «Гуцільська душа» фатальна поведінка вільнолюбного парубка подана в тих же контрастних рембрантівських тонах: «Чорна Василькова постать наближалась до білого муру касарні».

Так-от біле у М. Трайсти не просто колір, воно несе й чуттєве, больове навантаження, видаючи в авторові, крім того, що маляра, ще й психолога. Як на мене, найсильніший цей письменник там, де всі його багаті здібності, сказати б, синтезовані, де він трохи стишує свою стрімку, іноді поспішливу ходу й мистецьки, словесно творить-випишує на полотні текст, унаслідок чого починає відчуватися «розірвана на шматки нічна тиша», як «акації буяють біло-молочним цвітом», а «полонини сплять, купаючи свої ще покриті снігом верхи в сріблomu світлі місяця».

Втім, поет обзивається у цьому прозаїкові нечасто, стрімкість сьогодення, а головне – його раціональна домінанта, зумовленість саме нею

інтересів масового читача, очевидно, і призводять до мислення більш конкретними образами й помітного зниження художнього, романтичного пафосу всієї літератури. З іншого боку, враження таке, що М. Трайста постійно експериментує (чи шукає, чи свідомо прагне до різноманітності). В оповіданні «Сухі сливи» – творові з анекдотичним матеріалом – його героєві, звичайному селянинові, вдається з лукавою гуморинкою на очах усього села виставити на кпини залицяльника до своєї невістки, хоч той зі становищем. В оповіданні «Розбійник Іван Кожух» дія відбувається за зразком дитячих різдвяних історій, добродійником виступає на цей раз реальна особа – спадкоємець гуцулів-опришків. Ряд сторінок оповідання «Зустрінемось у пеклі» відверто публіцистичні, однак таку їхню специфіку успішно зм'якшує присутність жалісливих народних рекрутських співанок: антимілітаристський настрій усього села фактично культивує виконавець – окалічений на минулій війні простий чоловік.

(Продовження на 18-ій стор.)

У художньому просторі «Гуцульської душі»

(Продовження з 17-ої стор.)

Незважаючи на увагу до сільських типів, не родинно-побутова тематика особливо приваблює для М. Трайсти, отож не в домі як образі упорядкованого світу здебільшого відбуваються головні колізії, а у світі розвхреному, тривожному, уособленням якого почасти виступає корчма: саме тут схрещуються різнопланові емоції, ллються горілка і кров – як сказано Гете у «Фаусті», «рідина зовсім особлива», себто тут панує гостре відчуття нестабільності, непевності, втрати ґрунту під ногами. Своїм магнетизмом творячи свято – теж аналог життя, корчма якраз тому чи не для всіх (навіть для традиційно захланних жидів-шинкарів) актуалізує розуміння дому як таки первинної території. Поняття «дім» і «бездомність» особливо чітко розмежовуються в повісті «Конокрадська честь». Отож письменник дає зрозуміти, що багатство, здобуте шляхом злодійства, ніколи не ідентифікуватиметься з домом як фортецею, що дім, позбавлений любові, духовного і душевного ладу, для натур мислячих, чутливих стає чужим, таким, що не здатен сприяти їхній самореалізації. Маючи дім (де живе жорстокий батько) і дім як власність чоловіка-нелюба, Руксандра і там, і там не почуває себе комфортно, позаяк відстороненою від цих помешкань є її душа. Чи не тому після загибелі Йончія героїня відмовляється од начебто законної спадщини, бо не приросла до неї душею. Та й авантюре в «Конокрадській честі» зовсім не провідне, воно хіба чіткіше відтінює по-своєму цікаву, багатопланову і повчальну провідну колізію пошуків людьми щастя, в т.ч. через показ буття специфічної соціальної категорії.

Остання обставина, з нашого погляду, – може, й також є даниною сьогочасному читачеві, як і згадувана певна штучність, неправдоподібність у розвитку деяких подій. Так, різдвяної ночі під час своєї пішої одиссеї до Нечистої балки в пошуках скарбу як засобу порятунку сім'ї малий хлопчина, заснувши в дорозі, прокинувся цілий і неушкоджений, дарма, що «страшений вітер, здіймаючи вихором сніг, лютував так, що аж з ніг

валив...» і дарма, що його ровесникові з оповідання Панаса Мирного «Морозенко» такий сон коштував життя. Мало переконливим є й інший епізод: дізнавшись, що батько, хай негідник, зламав ногу, і тому спеціально прибувши в рідні пенати, Руксандра зі своїм загострено співчутливим ставленням до всіх, хто потребував допомоги, однак, не супроводила хворого до лікарні; схоже, ця травма інспірувалась тільки авторським розумінням зайвості Дурила під час зустрічі його доньки з тим, до кого на правду тягнулась її душа?! Зрозуміло, що невдалим (з огляду на існування історично, літературно відомого однофамільця) є вибір автором імені для одного з конокрадів – Іван Кочерга. Зате вдалими видаються авторські ілюстрації до текстів, а також вибір письменником епіграфів до своїх окремих творів – фрагментів із віршів знаних українських письменників Румунії (Василя Куриляка, Михайла Небиляка, Степана Ткачука) як, може, символічна вказівка на ось так окреслений загальний духовний зв'язок.

Своїм гуцульським мотивом, поетичністю письма, а також виразним антимілітаристським настроєм прозаїк, за спостереженням І. Ребошапки, близький до Марка Черемшини. Додамо: він близький також до Юрія Федьковича з його дезертирами та заступництвом за ними, добровільним узяттям на себе повноважень щодо їх реабілітації. Федьковичівське – і в пристрасності натур, їх схильності до радикальних дій (стріляти у нього також є звичним, як дихати), і в ірраціональності світогляду окремих персонажів, хоч ця обставина зумовлювалася, мабуть, швидше ментальністю земляків письменника й особливостями їхнього життєпроживання.

Утім, М. Трайста цілком самодостатній, його активні шукання та знахідки не можуть не викликати до себе поваги, вони унікальні хоч би тому, що здійснюються талановитою людиною в руслі одразу двох літературних процесів – українського та румунського, по-своєму збагачуючи кожен із них.

Тож щастя Вам, пане Михайле, на цих многотрудних, складних, як гуцульська душа, теренах.

Іван РЕБОШАПКА

Пісенний герой XVIII ст. Сава Чалий «дожив» у Добруджі до 2002 року

Однією із загально визнаних істин стосовно живучості народних пісень є та, згідно з якою одна чи інша з них живе в усному побутуванні, поки люди її співають. Метонімічно виражаючись, можемо твердити, що і оспіваний нею герой «живе» в народній гушці, доки живе і створена про нього пісня.

До використання цього силіогізму наштовхнули мене враження від надто щасливої для мене як здійснювача народознавчих польових обстежень нагоди «попасти» 7 листопада 1993 року, з нагоди мініфестивалю української пісні на храм церкви у передодень Святого Дмитрія (за старим стилем) на зразкового носія традиційних українських уснопоетичних надбань 75-річну тоді Мотрю Мойсей із села Караорман Тульчанського повіту, від якої, поряд з іншими матеріалами¹, я записав і дуже цікаву і зовсім рідкісну для наших часів історичну пісню про магнатського і козацького полководця XVIII ст. Саву Чалого, яка не фігурує у збірниках народознавця Добруджі Віргілія Ріцька «Ой Дунаю, Дунаю...» (1980) та «Їхав козак за Дунай» (2005). Не перевіряв, чи наявна вона у записах з Добруджі Федора Вовка. Українським радянським дослідникам, мабуть, не пощастило зустріти її ще живою на теренах України, оскільки група їх була на два з половиною роки раніше мене у Караормані, як уточнювала Мотря Мойсей, від якої вони (хто саме – не відомо) також записали цю пісню, оцінивши велику її давнину, отож і виняткову наукову цінність. Велику давнину пісні усвідомлювала і сама бабуся Мотря. Українським дослідникам (які, як вона мені зізнавалась, хотіли від неї «пісень не од сорокового году сюди, а од сорокового году назад») вона заявила: «я вам заспіваю старенних піснів сто год назад». Головне у зізнанні бабусі Мотрі – відчуття давнини пісні, хоча й не точної, мені, наприклад, про пісню про Саву Чалого вона «уточнювала»: «Оця пісня – 700 годів!».

Цікавим, сподіваюсь, здасться читачам (не говорячи про народознавців) преамбул запису – моя коротка розмова з бабусею Мотрею (передана майже зі всіма говірковими особливостями), яка охоплює кілька специфічних українському побуті фактів. По-перше, як і в художній літературі, наприклад, у Довженка, ні тут не обійшлося без присутності в родині Мотрі старезного, бувалого і розсудливого діда, від якого вона і перейняла пісню про Саву Чалого. По-друге, у сприйнятті Мотрею даної пісні,

здається, подіяла психологічна паралель між її становищем в молодому віці (вона працює, дід колише її дитину і співає) і змістом пісні, в якій іде мова теж про колисання дитини.

Ось фрагмент нашої розмови:

Мотря Мойсей: Я буду розказувати, а Ви будете мене писати.

Іван Ребошапка: Розкажіть, будь ласка, як і відколи Ви тут живете.

М.М.: А, проживаю с старостією, ну, як сказати... з 37 года аж до цюї пори, тут жию. Я...увійшла у сємдесят п'ятий год.

І.Р.: Тут ще жив хто з Вами?

М.М.: Жила сокра (рум., теща), після сокра померла, а ми осталися тут. Тепер син коло мене, чи я коло їх, я не знаю (усміхається), вони коло мене, а я коло їх... А...жив тут дід, Сава Платон називався, жив іще й був п'ять років темний, не бачив нічо.

І.Р.: Скільки років було йому?

М.М.: Мав сто п'ятнацять год, помер у триццять дев'ятім году.

І.Р.: Він народився тут, у Караормані?

М.М.: Він родився у Русії, він із Русії сюди прийшов чи з-за Дунаю, шо я знаю... він був з...

І.Р.: З козаків?

М.М.: Козаки...шо вони там були, я не знаю...Я була невістка у їх, у сокри, а цей дід сидів у їх. І я мала дітину маленьку в триццять восьмім году. Я работала, в'язала вентера (рибальські сіті), посуду (мила) для рибальства. Я работала, а він колихав мені дитину. І він (дід – І.Р.) співав, а я не співала. А так мала пам'ять у голові, і поняла...».

Сава Чалий (рік нар. невідомий, помер 1741 р.) – це внутрішньо суперечлива чи двоїста історична особа. Він був сотником на Запорізькій Січі. Утікши звідти, Сава очолив надвірний загін польських магнатів Четвертинських. Під час піднесення гайдамацького повстання на Правобережній Україні в 1734 році він перейшов на бік гайдамаків і взяв участь у повстанні Варлана. Коли повстання було придушене, Сава Чалий знову зрадив своїх побратимів, перейшов на бік шляхти і 1836 р. склав присягу на вірність польсько-шляхетському урядові. З 1738 р. він – полковник надвірного війська магнатів Потоцьких.

(Продовження на 20-ій стор.)

Пісенний герой XVIII ст. Сава Чалий «дожив» у Добруджі до 2002 року

(Продовження з 19-ої стор.)

Січові козаки, як відомо, не терпіли зраду, і за відступництво від побратимської присяги карали зрадників грізною смертю. Так сталося і з Савою Чалим. В 1741 році видатний ватажок гайдамацького руху в 40-х роках XVIII ст. Гнат Голий, відомий у піснях під іменем *Гнатко* чи *Ігнатко* (як і в пісні Мотрі Мойсей), на саме Різдво руське, взявши з собою двадцять п'ять гайдамак, напав уночі на село Степашки, що на відстані трьох миль від Немирова (тепер райцентр Вінницької області), і там вбив Саву Чалого. У пісні Мотрі Мойсей згадується Немирів, де Сава, ніби, був «у ляшки на обіді», після чого, повернувшись додому, був смертельно покараний. *Ляшка* – це, як вважає Л. Ф. Чернікова, «вродлива шляхтянка, яка своїм палким коханням звабила» Саву Чалого, що є «чи не головним у відступності Сави від товариства», «вагомою й серйозною причиною», бо ж «на коханні тримається світ»². Отож, трагічна кончина Сави Чалого належить до опоетизованих народом типологічних випадків, в яких баладні ватажки гинуть із-за коханих ними жінок.

Згадується у пісні Мотрі Мойсей і ім'я спільника Сави Чалого – Кравчина.

Таке прізвище, підсумовують дослідники, у документах не зустрічається. Слово Кравчина (у варіанті Мотрі Мойсей – лише з фонетичною відмінністю – *Кравшина*) Б. Грінченко тлумачив як «Название войска, собранного в конце XVI в. С. Наливайком» («Словарь української мови»), а П. Тиховський як «назву військового загону». Такі пояснення не переконливі, бо у варіантах пісні про Саву Чалого згадується ім'я ймовірного його спільника, може, незасвідченого у писаних документах:

Ой сів Гнатко на коника, гукнув до громади:
«Ой давайте, брати, Кравця мені на пораду».

.....

Ой став же Гнат, ой став Голий Кравчині казати³.

Примітним є і той факт, що зачин пісні Мотрі Мойсей відмінний від зачинів консультованих мною (розуміється, далеко не всіх 50-х) пісень про Саву Чалого, які починаються так:

Ой був в Січі старий козак
На прозвище Чалий,
Вигодував сина Саву
Козакам на славу.

У пісні бабусі Мотрі – той же старий козак «вигодував сина Саву *ляшенькам* на славу», що, до речі, не є безпідставним, воно оснований на двоїстості характеру Сави Чалого, який «у фольклорі і художній літературі», твердить раніше цитована Л.Ф.Чернікова, «постає у різних, почасти діаметрально протилежних ракурсах. В одних він – сміливий захисник свого народу від знущання польського панства, в інших – відступник і зрадник своїх побратимів-повстанців. (...) В образі Сави Чалого, отже, переплітається і синтезується історичне, фольклорне, героїчне і трагічне, патріотизм і відступництво, що було характерним для тієї буремної епохи становлення і розвитку української державності».

Завдяки, напевно, настільки комплексній особистості Сави Чалого його постать, окутана ореолом подвигу і слави, породила широкий відгомін у свідомості українців. Його опоетизовано в народній баладній пісні ще в 1838 р. Його особа, відзначає Курнікова (на основі яких саме фактів? – цікаво б знати) «залишилась (мабуть, у суспільній свідомості – *І.Р.*) майже до 1870-х років».

Двоїстий характер образу Сави Чалого відтворено в українській драматургії. Вперше в українській літературі його відтворив у одноіменній романтичній п'єсі («Сава Чалий») М.І.Костомаров 1838 р. Значно складніше і художньо довершеніше відтворив цей образ І.К.Карпенко-Карий у своїй трагедії «Сава Чалий» (1899), наслідуючи багату народну творчість, а в основу трагізму образу Сави ставлячи нерозв'язану внутрішню суперечність між об'єктивним бажанням Сави зробити добро для свого народу і фактичну неспроможність здійснення цього. Складній натурі образу Сави Чалого присвячена і перша ґрунтовна наукова дисертація Ірини Андріївни Ярошевич з Донецького національного університету⁴.

У порівнянні з іншими, пісню Мотрі Мойсей можна вважати довершеним і змістовно «заокругленим» варіантом, тільки із характерними сучасному добруджанському говорі особливостями, які, заради наукової достовірності, збережено у нижчеподаному її тексті:

Ой був субі, старий сидить
На прізвіску Чалий,
Вигодував сина Саву
Ляшенькам на славу.

«Ой дивися, старий сидить,
Шо твій Сава робе,
Де впіймає запорозьких
Та в кайдани ложе».

«А я Саву добре знаю,
Я його впіймаю»⁵.

Ой був Сава в Немирові,
В ляшки на убіді,-
Ой не знав же, не видав же
Й а своєї біді.

Чогось пану Сави
Не їсться, не п'ється,
Чогось йому тяжко-важко, –
Головки не здержить.

Дуїжджає й а пан Сава
До свої станиці,
Питаїцца челядочки,
Чи все ґаразд дома.

Усе ґаразд, та все ґаразд,
Тольки й одно страшно –
Виглядають гайдамаки
Із-за гори часто.

Ой сів Сава кінець столу,
Дрібний лист та пише,
Й а Савиха молодая
Дитину колише.

«Біжи, хлопче, біжи, малий,
Та й уточи пива,
А я віп'ю за здоровля
Й а свого сина.

Біжи, хлопче, біжи, малий,
Та вточи гурілки,
А я віп'ю за здоровля
До своєї жінки.

Біжи, хлопче, біжи, малий,
Та й уточи меду,
Бо вже ж міні тяжко-важко,
Головку не здержу».

Тольки хлопець, тольки малий
Та вчинив світлицу,
А Ігнатко с Кравшиною
Прамо й у світлицу.

«Добрий вечір, пану Сава,
Як ти субі знаїш,-
Ізделека гостів маїш,
Чим ти їх приймаїш?»

«Але й маю , братя,
Чим я вас прийняти,-

Спородила жона сина,
Буду кумів брати».

«Не тепер же, пану Сава,
Тубі кумів брати,
Було бурлак і сіромах
В кайдани не кувати».

Ой кинувся й а пан Сава
А до свої зброї,
Ой підняли вражі ляхи
На три штики вгору.

Ой кинувся й а пан Сава
А до свого меча,-
Покотилась головочка
А їму із плеча.

І.Р.: Хто був Сава?

М.М.: А шо я знаю, хто він був (*усміхається*).

І.Р.: А те, про що ви співаєте, діялось тоді, коли ваш дід сюди прибув?

М.М.: Він співав у трицять восьмим году, а прибув сюди, коли мав двацять год, може, менше, а, може, чуть больше, а я чула пісню у трицять восьмим, а коли те діялось, я не знаю

Як уточнила онучка (по чоловіку) бабусі Мотрі шановна Ірина Мойсей, виконавиця аналізованої тут пісні дожила до 16 лютого 2002, доки «дожив» у Добруджі і оспіваний нею Сава Чалий. Дана стаття хай буде знаком пошани до покійниці і глибокою вдячністю за те, що протягом її довгого і не завжди «гладкого» життя зберігала для поспільства живим образ однієї з трагічних особистостей вируючої української історії.

Примітки

1 Про це див. у нашій книзі «Всесвіт усного і писаного слова». Книга 1, Вид-во RCR Editorial, Бухарест, 2010.

2 Л. Ф. Курнікова. *Сучасне осмислення психології і моралі образу Сави Чалого в трагедії І.К.Карпенка-Карого* (І.К.Тобілевича) «Сава Чалий» // WWW.LIBRAR.ORG.UA – Бібліотека України.

3 *Українські народні думи та історичні пісні*. Упорядники: П. Д. Павлій, М. С. Родіна, М. П. Стельмах. Вид-во Академії наук УРСР, Київ, 1955, с.483.

4 Ірина Андріївна Ярошевич. *Опозиція фольклорної і літературної інтерпретації постаті Сави Чалого*: Дис. Канд. Філ. Наук: 10.01.01/ Донецький національний ун-т.- Донецьк, 2003.

5 Це – деградована форма діалогу кошового з Гнатком. якого «пан кошовий» попереджає: «Гнатку!/ Як Саву не вловиш,/ То сам же ти за нього/ Голову положиш!..» (порівн: М. В. Лисенко, *Збірник українських пісень*, вип. II, Київ-Лейпціг, 1873, с. 9).

Михайло ТРАЙСТА

ПОДОРОЖУЮЧИ ПО ЄВРОПІ

(ITINERARIUM: БУХАРЕСТ - ПАРИЖ - МАРСЕЛЬ - ЛАЗУРНИЙ БЕРЕГ - ВЕНЕЦІЯ)

(Майже із щоденника)

ПАРИЖ: «СВЯТО, ЯКЕ ЗАВЖДИ З ТОБОЮ...»

«Париж – це все, що ти захочеш»
Фредерік ШОПЕН

І ось, я в Парижі! В столиці світла і моди, в місті мрій і кохання, в царстві розкішних парків і брудних перевулків.

«Я прилечу до вас в Париж без візи!
І кум Іван, місцевий Жан Маре,
Від ревності і заздрості помре!» – наспівував я жартома по телефону своїм ровенським парижанинам пісню Віктора Павлика, а вони: «Прилітай!»

І ось я – в Парижі...

Bonjour, Париж – мій новий друже!

Ще з Бухаресту мій знайомий, письменник Аурел Марія Барос, батько відомої парижанам поетеси Лінди Марії Барос, подарував мені

карту з позначеними туристичними місцями, котрі «мені обов'язково треба побачити».

Та хіба багато встигнеш побачити за чотири дні?..

А ще до того треба до аеропорту Шарль де Голль добратись, своїх канадських друзів зустрічати, а вже потім, після того, як поселилися в готелі, дотримуючись заздалегідь розробленого плану, починаємо екскурсію по місту.

Спочатку до Собору Паризької Богоматері (Notre Dame de Paris), розташованого на острові посеред ріки Сени. Його будівництво тривало понад сто років, і до сьогодні цей собор вважається найвеличнішим творінням готики.

Увійшовши всередину, заплющую очі – і бачу горбаня Квазімоду, героя роману Віктора Гюго «Собор Паризької Богоматері», який піднімається бити в 16-тонний мідний дзвін «Бурдон».

Далі спішимо до правого берега Сени, де розташований комплекс будівель одного з найбільших та найбагатших художніх музеїв світу – Лувр, в якому зберігаються такі світові шедеври, як «Джоконда» Леонардо да Вінчі, статуї Ніки Самофракійської і Венери Мілоської. Протягом століть Лувр служив фортецею, тюрмою, резиденцією французьких королів та академій. Історія будівництва цього комплексу починається від Меровінгів і продовжується до сьогодні.

Не можна побувати в Парижі і не пококетувати бодай годину-дві з «Залізною леді», Ейфелевою вежею – найбільш упізнаваною визначною пам'яткою архітектури Парижа, яка відома всьому світу як символ Франції.

На вершину вежі ведуть 2 ліфти і 1792 сходинки.

А далі – Пантеон, в якому похований Віктор Гюго; Площа Згоди – найбільша площа Парижу (84 тис м²), друга в Європі після Красної площі

у Москві; Триумфальна арка, яка перевищує знамениту арку Костянтина в Римі; Паризька опера, побудована в часи Другої Імперії під час царювання Наполеона III; далі, на північ – найвищий паризький пагорб Монмартр, де жили та працювали живописці Тулуз-Лотрек, Ван Гог, Боннар, молодий Пікассо. В будинку № 6 жив та помер Едгар Дега, а на площі Бланк, яку перетинає бульвар Кліші, знаходиться знаменитий мюзик-хол «Мулен Руж»; площа Шарль де Голль; Єлісейські поля; Міст Александра III.

Дім інвалідів і багато, багато цікавих середньовічних вуличок і готичних соборів, маленьких ресторанчиків і грандіозних бульварів...

На превеликий жаль, час на місці не стоїть, чотири дні минули, і нам треба прощатися з містом, яке напоїло нас до сп'яніння атмосферою романтики і любові, вишуканості та чарівності, заповнило душу бурхливими почуттями і незабутніми враженнями... З містом-

казкою, з містом-мрією, з містом кохання, легкої і світлої печалі, неповторної ніжності, від якої солодко болить душа.

Au revoir, Париж – мій новий, милий друже!

НЕПОВТОРНИЙ ВЕРСАЛЬ: ФРАНЦУЗЬКИЙ КАПРИЗ, ЧИ РАЙ НА ЗЕМЛІ?..

Подорожуючи з Парижу до Ліону, зупиняємось побачити найгарніший і найвідоміший палац світу – неповторний Версаль.

Розташований за 22 км від Парижу, цей надзвичайний французький каприз, побудований з волі монарха Людовіка XIV, називають раєм на землі через красу його садів, природу і внутрішню розкіш, але Версаль називають ще й пеклом через кількість туристів, які приходять милуватися цією неймовірною пишністю, бо він, включаючи палац, чудовий парк і ряд паркових споруд, вважається одним з найвидатніших архітектурних ансамблів в історії світового зодчества, створений найталановитішими і найблискучішими майстрами світу.

Особливою пишнотою відрізняються Сади Версаля з їх фонтанами, басейнами, скульптурами, каскадами і гротами. Тут століттями підряд розважалася паризька аристократія.

Парки Версаля займають величезну територію, тут є безліч оглядових майданчиків, алей для променад, а також система каналів, яку називають «маленькою Венецією».

Іван КОВАЧ

«ДЕ МИ НІЧ ЧУЖУ ПРОЖИЛИ...»

Мотто:

«За думою дума росе вилітає...»

Тарас ШЕВЧЕНКО

БО ЖИТТЯ НЕ ДАР, А ПАКОСТЬ

Скоро знову
нас не буде,
бо життя не дар,
а пакость,
злободенна ж
рань забуде
нашу глину,
нашу парость...

«ІА ВГИРОЧКИ...»

«Іа вгирочки,
в пуп'яночки
завивайтеся,
ви, молоді
парубочки,
женихайтеся».

ЗАГОГОЧЕ НЕБО-МРІЯ

Тоді явором
червневим
загогоче
небо-мрія,
і на верби,
на зелені,
підіпреться
вся надія...

«ІА МОЛОДІ ПАРУБОЧКИ МЕД-ВИНО П'ЮТЬ...»

«Іа вгирочки,
в пуп'яночки

в'ють вже ся, в'ють,
їа молоді
парубочки
мед-вино п'ють».

ЙДІМ, КУДИ НІКОМУ

Гайда ж, йдім,
куди нікому
зорепади
не вдаються
спозаранку,
де в оскомі
в'ни в примари
розів'ються...

«МОЛОДЕНЬКІ ДІВЧАТОЧКА, ВІДДАВАЙТЕСЯ...»

«Іа вгирочки,
в пуп'яночки

розвивайтеся,
молоденькі
дівчаточка,
віддавайтеся».

І ВОСКРЕСНЕ РАДА-ЗМОВА

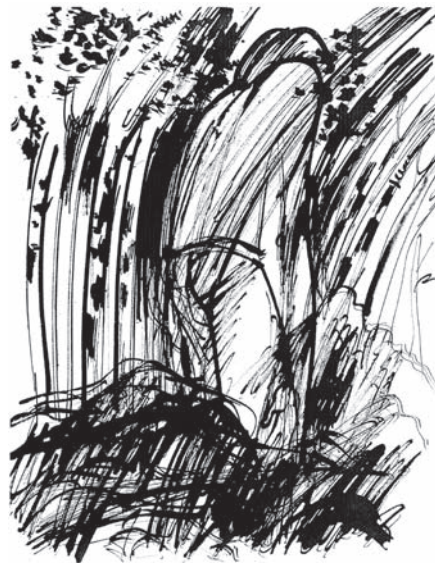
Визве ж грім:
щезнуть діброви
у заглиблених
могилах,
і воскресне
рада-змова,
де ми ніч
чужу прожили...

«ІА МОЛОДІ ПАРУБОЧКИ ВЖЕ СЯ ВЖЕНИЛИ...»

«Іа вгирочки
в пуп'яночки
вже ся розвили,
їа молоді
парубочки
вже ся вженили».

В НАШІЙ ГЛИНІ

Скоро знову
нас не буде,
бо життя не дар,
а пакость,
злободенна ж
рань забуде
нашу глину,
нашу парость...

Мал. Василя СОКОЛЮКА

Микола КОРНИЦАН

«Весні зірвали крихкі крила...»

* * *

Чужинко, забери відламок неба,
сховай серпанки в росах та сльозах,
і в диханні уже згаса потреба,
зірваний лет в душі синь сипле прах.
Нам не відомі горизонти птиці,
пірнаючи за лезами води,
ми заблукали у тинистій глици,
ми йшли у сон – дійшли у нікуди,
покремсали дороги догорілі,
домалювали обриси дібров,
тополі одягли у хмари білі,
щоб я тебе в цих веснах не знайшов.
Шукати сон уже, мабуть, не треба,
прозоре пір'я верб довкіл цвіте.
Чужинко, забери цей клопоть неба –
завжди повернись, де нема тебе.

* * *

Політ гамує подихи, прибій
пір'яних бриз нишпорити не треба,
зустрінемося на вулиці чужій,
в чужій весні без птиць та краплі неба.
Нас, мабуть, там ніколи не було,
не буде, хоча йшли і не дійшли ми,
незримо простягни твоє крило,
торкнись рукою звурдженої глини,
обступлять верби лісову гавань,
воскові щогли змерхнуть на узліссі,
політ застрягне в шепотах зітхань,
дві свічі згаснуть в нашім піднебессі
і ти відійдеш... Пір'я забери,
зірваних крил душі моїй не треба,
зустрінемося в столітті без весни,
в чужих лісах без стовбурів та неба.

* * *

Білим прахом крил та орхідеї
застелило вицвілі сади,
вапном-вітром хтось білив алеї,
щоб запорошити нам сліди.
Стезі ті ж, мов серпантини солі,
той же острів, мов димчастий диск,
хтось фіранками увив тополі,
де густішав тіней наших блиск.
Промовчи, ні слова тут не треба,
віддихом твій шепіт повторю,
зупинімося, це ж лиман крайнеба,
по той бік розарія в раю.
Крилами накрили білі сходи

зірваними з плечей ангелів.
Опускаюся, залишаю подих,
збережи його для інших слів.

* * *

Душі вже не відомо, де твій острів,
де квітень твій гаптує береги,
у погляді зацвілім промінь гострий
сліпим польотам вітру збережи,
залиш на дні зіниць уламки хмари,
бокал роси – на підвіконні дня,
я повернусь на торжество заграви
із ангелом – нероджене дитя –
і пір'ям білим розцвічу черешні
в садах на побережжі небесів,
відлунить вітер всі думки пройдешні,
що я тебе забув на скроні снів.
А гілля проросте в зелені кості,
де квітень твій гаптує береги,
душа покине пісковитий острів,
відійде там, де інші ангели.

* * *

Так синьо слізно айстра процвіте,
мов капель неба на вітрині вітру,
вікон розбитих вістря льодяне,
і поїзд рве пелюсткову палітру.
Я травень жду, так трави ждуть вогонь,
заманюючи зелень в жовті рани,
останній дотик піскових долонь,
щоб залишитися назавше з вами.
Чекаєте цвітіння золоте,
фіранкові метелики та айстри,
так слізно й сумно небо вам цвіте,
так боляче душа у мені гасне.

* * *

Пригадуєш? Вернулась в весни мріяні.
Вертогради цвіли тоді...папіряні
Роса дзюрчала у твоїй косі
Немов дощів та солі плетениця
В зіницях ткались забрості ясні
Не сміла ти до мене притулиться

В моїй душі зів'яли всі троянди
І п'ярко пахло бірюзовим сном
Хтось наші тіні звив у синь гірлянди
Та домовину застелив крилом
Пригадуєш? Вернулась ти з безсмертності
В весну воскову, в мить необережності

Юрій ПАВЛІШ

ІЗ ЦИКЛУ

«КОЛИСКА ГОМОНУ»

Закруть думок.
Роздоріжжя в кулаці.
Стебла до стебел.

Політ фантазій.
Роса – душа відкрита
У гамі ранку.

Кропива й полин
І в суші ростуть-гомонять.
Такі ж і людці.

Я у рядових
До суботи. Рій субот
В асинхронності.

Довіра в стримі.
У неспокої втіха.
Далекі близі.

Сьогодні я скрізь.
І вчора я скрізь блискотів.
У завтра пора.

Небо повне хмар.
Полярну зірку мою
Бачу у душі.

Замерзла суша.
Алфавітом лазуру
Читаю воду.

Раптовий порив.
Раптовий коромисла біль.
Раптовий удар.

Гроші, гроші, гро... –
Наче криги в гаманці.
Суша голосна.

Бліді тумани.
На дзеркалі річки
Сумує гомін.

Зірки на снігу.
Небесні зірки у ріці.
Зірки ув очах.

Обрій усмішки.
Втихла втома й у мені,
Набирає сил.

Бесідували
Неспокій із спокоєм.
Гра землетрусна.

Говорять квітки.
Говорять цеглини в хатах.
Говорять синці.

Вітер у зубах
Зберігає пелюстки.
Пестощі вітрів.

Скупа уява
На портативі грому
У тиші бурі.

Невтіха цвіте.
І папороть, кажуть, цвіте.
То коло, то вісь.

Голосні вітри
Ще на крилах тишини.
В мінусі вже плюс.

Календарями
Убралися дороги
Невинувато.

Голодний момент.
Голодний момент у порі.
В моменті момент.

Тишина зірок
До спокійності зове.
Зов. До зову зов.

Не вчуся знати
Сюжет черствої мови
У школі блиску.

Затихло усе.
Мені аж болить тишина.
Галасвіта рух.

Перші іскри хмар
Згуртувалися у блиск.
Блискавка росте.

Килими неба
Мерехтять світанно.
Лисніють роси.

*Гура Гуморулуї, пансіонат
«Ліонс», листопад 2010 –
Поляни, травень 2011*

Павло РОМАНЮК

ЩОРОМІ ПРОСВІТЛЕННЯ

13. Кризь сяйво...

Кризь сяйво мрій
поскакали сині коні,
волосся моє поточивши,
мов трави зеленого дитинства.
Скоро сірі дощі
заллють провулки
моєї любові,
німб стремлінь
розмиють
на кольорові форми,
по яких ти ступала колись,
волосся своє простеливши,
наче ниву колосся пшениці.
Прибула – волошкою грайливою.
Я був воїном степовим,
коня розсідлавши
коло лавини небесного моря.
Я був вороном чорним,
чавунною кулею спускався
у пам'ять сяйва мрій.

14. Реквієм

Труби,
бубни,
кларнети,
бинти,
надгробні плити,
ржаві багнети –
багети,
кашкети,
труни, –
все рухалось до ями.
Підскакував горобець
і сів на труну,
на трубу;
звуки збивались до тла,
летіли орли до ясел,
де золоте теля мукати стало,
бо царську стайню
вогнем вже застало.
Бинти,
музики,
багнети –
житейські красуні –
небесні багети.

15. Зілля

Відчиняють із скрипом
темнофарбовані двері,
тінь крадеться до мене в мозок
вибухівкою
давно вже забутої війни;
ями,
рови,
реви,
рипи,
скрипи,
скрипки –
все рожевіє,
жевріє,
кризь думку дим проносить;
феї ночі танцюють,
п'ють зірки
із келиха неба;
кулі – коні безногі –
в суглобах гарцюють.
Тиша.
Темінь.
Плам'я.
Плем'я
Плоть.
Пломінь.
Зілля,
весілля,
сузір'я...

16. Комплімент

Мимобіжно,
ти простора,
мов світ,
мов степ,
запряжений маками, –
безмірна у вимірі.
Мимобіжна.

17. Свічка

Сиджу на острові суєти,
припалюючи люльку,
в темному
дуплі життя,

одинокого дуба,
що з серця мого розрісся;
острів перетворюється
в планети.
Сиджу,
огорнутий хмарами,
льняним полотном Голгофи
та Мекки.
Міркую метеликом,
павуком,
паутиною,
мурашкою.
Чи вони оповіють мене
назавжди?

Чорний птах
звиває гніздо
на стовбурі;
звірі
бігають довкола
припаленої свічки,
вишкірюючи
свої
блискучі зуби.
Паду жолудем у задум,
а дуб все росте і росте,
місяць поглинаючи,
овдовівши ніч.

18. Ти йшла до мене...

Ти йшла до мене
кризь сонця протуберанці,
зіткала рушник,
ще й листя зелене
вмережила в стежку до серця,
у співі й шепоті роси, уранці.
І брала мрію за руку.
Що ж? Ти мені дала запоруку...
На ніжних, осяяних
кроснах світанку,
низку пацьорків поклала –
й до танку, замріяно, взяла
і босо ступила
на ікла,
на терня колюче, –
тому-то падіння зірок
таке болюче!..

Михайло ТРАЙСТА

ЗУСТРІЧ У ВІФЕСДІ

(Уривок з повісті-роману «Варавва»)

(Продовження з № 203)

– А далі? – запитав Руф. – Що трапилось далі?

– Нічого! – відповів байдуже Ариматеєць.

– Прокляв Валаам наших предків, чи ні?

– Не знаю, бабуса мені не говорила.

– Ні, не прокляв! – почувся позаду них голос Варавви.

– Варавво! – зрадів Руф. – Ти знаєш легенду до кінця?...

– Так, тільки це не легенда, а історія визволення нашого народу з єгипетського ярма, написана пророком Мойсеєм у Книзі Виходу!

– Ось бачиш, що то не легенда, а правда!...

– сказав Руф до Ариматеяця.

– Хай буде й правда, я не проти, – байдуже посміхнувся той.

– Я розповім вам цю історію до кінця,

але спочатку хочу познайомити вас із моїм другом Дісмасом, бувшим рабом купця Бен Азара, сьогодні вільним, як і ми! – представив Варавва високого, широкоплечого чоловіка.

– Добре ти сказав, Варавво, що твій друг вільний, як і ми, бо ми такі вільні, як Валамова ослиця! – гірко посміхаючись, сказав Олександр.

– Всі ми раби, як тілом, так і душею, – подумав вголос Ариматеєць.

– Душею ми вільні! – вмішався, як завжди Руф.

– Це тобі тільки так здається, юначе! Наші душі не можуть бути вільними.

– Невже ти хочеш сказати, що римляни та правителі Синедріону господарі наших душ?...

– Якщо наші серця наповнені ненавистю до них, то значить, що саме вони і є володарями наших душ.

– Тоді нам треба любити їх?! – здивувався Руф.

– Серце, наповнене любов'ю, теж не вільне, – посміхнувся Ариматеєць.

– Тоді, що нам треба робити, щоб бути вільними бодай душею?

– Грецький мудрець Платон говорить, що людина має три душі – розумову, гнівну і хтиву, і саме гнівна душа, яка переважає над розумовою і хтивною, є уособленням волі.

– В такому разі, моя душа вільна-вільненька – найвільніша від гнівного вітру, – радів, наче мала дитина, Руф.

– Ходімо, скупаємось! – сказав Варавва. – Зараз вода тепла, як літепло.

– Тільки не забудь докінчити

Ангел Господній перегороджує шлях Валааму

розпочату Яковом історію, – попросив його Руф.

– Після розмови з ангелом Господнім, – почав, спускаючись у воду Варавва, – Валаам пішов із моавськими князями. Як почув Балак, що нарешті приходить Валаам, то вийшов йому назустріч аж до самого кордону і мовить до нього: «Хіба не посилав я князів моїх за тобою? Чому ж ти відмовився? Думаєш, що я не спроможен вшанувати тебе, як слід?..». «Ось я прибув до тебе. Та хіба ж то Моя воля – промовляти що-небудь? Що вкладає мені Господь в уста, те й скажу», – відповів Валаам. Другого дня вранці взяв Балак Валаама та й вивів його на високу гору, звідки видно було край народу. Побудували там сім вівтарів і закололи для жертви Господньої сім бичків і сім баранів, а коли треба було проклинати народ ізраїльський, Валаам благословив його. «Що зробив ти мені? Я найняв тебе, щоб ти прокляв цей народ, а ти благословиш його?!» – розгнівався Балак. «Хіба могу я проклинати те, що Господь благословить?.. Хіба не Господь ставить слова в мої уста?». І сказав до нього Балак: «Ходи ж зі мною до іншого місця, звідки тільки частину його побачиш і проклинеш його звідти!». Даремно вийшли на іншу гору, даремно будували вівтарі, кололи бичків та баранів, бо Валаам знову благословив ізраїльський народ. «Якщо не можеш проклинати його, то бодай не благослови!» – розсердився знову Балак і повів Валаама на іншу гору, звідки той в третій раз поблагословив наших предків. Ось так кінчається історія царя Балака і пророка Валаама, – закінчив розповідати Варавва.

– Ось так! – посміхнувся Руф, – а то Яків залишив нас посередині дороги.

– Скільки знав, стільки й сказав, – обізвася Ариматеєць.

Руф уважно розглядав сильні мускулісти, наче в Геркулеса, груди Дісмаса, на яких навпроти серця, ніби хтось обпарив окропом чи намалював фарбою, червонів знак хреста. Далі, не стерпівши, запитав:

– Хто тобі це зробив, друже?

– Що? – запитав здивовано Дісмас.

– Отой хрест на грудях.

– Ніхто!

– Народився з ним? – незадоволений відповідю, запитав Руф.

– Ні, – відповів Дісмас, але видно не знав з ким має до діла, бо інакше розказав би спочатку Руфові, як появився хрест на його грудях.

– Тоді?

– Розповідала мати, що коли мені було два роки, я захворів на проказу. Це було в Єгипті, батько хотів утопити мене, як щеня в річці, щоб не мучився. Тоді одна наша сусідка, яка втекла з Юдеї, рятуючи свого хлопчика від солдатів Ірода, які за його наказом убивали немовлят, скупала мене у воді, в якій перед тим купала свого синочка. Таки того дня я одужав від прокази, а на моїх грудях з'явився оцей знак. Мати говорила, що то була свята жінка, якій ангел Господній сповістив, що народить сина без того, щоб пізнати чоловіка, і що той хлопчик стане великим пророком і визволителем ізраїльського роду.

«Ще одна легенда, – подумав Ариматеєць. – Всі вони чекають легендарного визволителя, замість того, щоб взяти до рук зброю і визволитися самими».

– Ну, а у вас які новини? – запитав Варавва, ніби вгадав думку Ариматеяця.

– Зараз чи не сотня здорових і надійних юнаків чекають на тебе у горах, – відповів Олександр.

– Нам потрібні гроші, тому я мушу залишитись в Єрусалимі, поки що з вами піде Дісмас. Наступного тижня пішлю до вас Гесмаса, а ви вербуйте далі надійних борців за волю.

– Тільки щоб мали чим їх нагодувати і в що зодіти, бо голодна людина забуває про все, – сказав Ариматеєць.

– Гроші будуть! – сказав поважно Варавва, після чого додав: – І зброя нова буде, і коні, ви тільки підготовляйтесь до бою, незабаром римський орел буде повзати по землі, як гадюка.

«Гнівна душа – уособлення волі!» – посміхнувся Ариматеєць, але не сказав нічого.

ЗВІДКИ У КРИЛАТИХ ВИСЛОВІВ КРИЛА

(Продовження з № 203)

Точити лясси

Лясси (баляси) — це точені (вирізьблені) фігурні стовпчики перил на ґанку. Виготовити таку красу міг тільки справжній майстер. Мабуть, спочатку «точити баляси» означало вести витончену бесіду. Але умільців вести такі бесіди до нашого часу ставало все менше і менше. Тож і почав цей вислів означати порожню балаканину.

Муки Тантала

В грецькій міфології Тантал, цар Фрігії (якого ще називали царем Лідії), був улюбленцем богів, які часто запрошували його на свої бенкети. Але, загордившись своїм статусом, він образив богів, за що і був жорстоко покараний. За Гомером («Одіссея»), покарання полягало в тому, що, кинутий в Тартар (пекло), він вічно відчуває нестерпні муки спраги і голоду; він стоїть по горло в воді, але вода відступає від нього, як тільки він нахилить голову, щоб напиться; над ним звисають гілки із соковитими плодами, але, як тільки він простягає до них руки, гілки відхиляються. Звідси і пішов вислів «муки Тантала», який означає: нестерпні муки внаслідок неможливості досягнути бажаної мети, не дивлячись на її близькість.

Ні пуху, ні пера

Виник цей вислів у мисливському середовищі на основі забобонної віри в те, що при прямому побажанні і пуху, і пера результати полювання можна наврочити. Перо на мові мисливців означає птицю, а пух — звірів. У давні часи мисливець, який збирався на полювання, отримував побажання, яке можна «перекласти» приблизно так: «Хай твої стріли летять мимо цілі, хай твої сільці й капкани залишаються порожніми, а так само і ловча яма!», на яке повинен був відповісти: «До біса!». І всі залишалися переконані, що злі духи, які незримо

були присутні при розмові, цим задовільняться і не будуть капостити під час полювання.

На сьомому небі

Вислів, що означає найвищий степінь радості, щастя, бере свій початок від грецького філософа Аристотеля (384-322 рр. до н.е.), який в творі «Про небо» пояснює структуру небозвода. Він вважав, що небо складається із семи нерухомих кришталевих сфер, на яких закріплені зірки і планети. Про сім небес згадується в різних місцях Корану, наприклад, йдеться й про те, що сам Коран був принесений ангелом із сьомого неба.

Після дощичу в четвер

Наші найдревніші предки русичі поважали своїх богів, а головню найстаршого серед них бога грому і блискавки Перуна. Цьому богу був присвячений один день у тижні — четвер (цікаво, що і в древніх римлян четвер також був присвячений латинському Перуну — Юпітеру). До Перуна молилися, просячи дощу в засуху. Вважалось, що він особливо прислухався до прохань у свій день — четвер, а оскільки ці молитви часто залишалися марними, то вислів «Після дощичу в четвер» почали застосовувати до всього, що не відомо коли сповниться.

Виводити на чисту воду

Колись казали: виводити рибу на чисту воду. І коли йшлося про рибу, то тут все зрозуміло, в замуленій, зарослій очеретом і водорослями воді не дуже порибалиш, бо риба, що попалася на гачок, легко може зірватись. А в чистій — хай спробує! А ловити рибу в чистій, прозорій воді — одне задоволення. Так і викритий шахрай, якщо всі обставини ясні і чіткі, то кари йому не уникнути.

Підготувала Ірина МОЙСЕЙ

Олекса БЕВКА

ПОБРАТИМИ ЛУКАШ ТА ОНИСЬКО

(Бувальщина)

Давно, давно на Коштели з-під землі солекопи викраювали та витягали на поверхню брили солі. Сіль для розпродажі в чужі сторони світа. На Захід. Сіль вважалася «білим золотом».

Донедавна і мараморошці возили ропу із Коштіля додому. Ропу вживали для домашніх потреб замість солі.

Возили ропу в бочках, вліті возами, а зимою саньми.

Із повними бочками ропи вертався додому до Русьполяни і полянин Лукаш. Була темна осінь, а на перевалі Герен зчинилася така непогода, що не можна оповісти. Пекло на землі. Завірюха, дощ, ляпавка...

Ведучи волів за роскіп, Лукаш запримітив край дороги трайстинку. Забруднену грязюкою трайстинку. Замарана в болоті, але писані п'ятна світилися, як мальована мозаїка – білим, червоним та чорним кольорами. Селянська трайстина, торбка. Підняв Лукаш знахідку та що подумав: Калина виміє та стане в пригоді!

– Гай!–наказав Лукаш бикам, що силоміць тягли віз на перевал. Закинув знахідку на віз між бочки та пішов далі, до Русьполяни.

Прийшовши додому, випряг волів із ярма, загнав у хлів, положив у ясла доброго сіна. Перевтомлений, Лукаш подався до хати відпочити. Згадав собі трайстину і звернувся до жінки:

– Калино!

– Гов! – відповіла жінка.

– Дивися, чи поміж бочками на возі є трайстина. Знайшов край дороги та прихопив... подивися, чи добра, нікдешна.

Лукаш заснув глибоким сном, а Калина пішла пошукати трайстину на возі. Знайшла брудну торбку.

Калина не закинула трайстинку. Вийняла з-поміж бочок, принесла під стріху, на обзори... Розмотала клуночок, обвитий рушничком, під яким – інший клуночок, обвитий «смоляком», тобто висмоленим полотенцем. Розвила і смоляк, а там?... Чудо! Чудо, що не вірилось очам!.. Якщо була б не вхопилася за віз, мала упасти, зумліти. Чудо! Із смоляка вийняла «в'язку» грошей. Гроші! Багато! Та гроші не хоч які! Дорогі! Чужі гроші! Валюта!..

Нікому нічого не казала Калина, ані Лукашеві, не підготовленому, до речі. «Може сконати від радості»,

– шептала Калина. До решти, рішила піти на пораду до вірного побратима, до Ониська.

Пішла вона до Ониська, а там розказала про чудо з трайстинки.

Онисько – не вчорашній, ані сьогоднішній, порадив Калині:

– Вертайся додому, не турбуй нікого! Лягай спати, а завтра... Побачимо.

Ранком Онисько розбудив Лукашів, поздоровкався та до «діла»:

– Побратиме Лукашу, не питаєш, чому загостив до вас так раненько? Скінчилася ропа... Зарізали поросля, та нема чим посолити. Продай кофу ропи!

Із говірки в говірку, Онисько розплакався, що Бог присудив йому так убого жити. Навіть бідненько.

– От якби мав пару грошей, купив би пару волів, та обидва із Лукашем ходили б по дрова, сіно возили б людям... А так...

Онисько запитав Лукаша:

– Побратимку! Рідний мій! Питаю тебе: що би-сь робив, якби найшов гроші? Якби знайшов суму грошей?...

– Та... малу суму, розтринькав би в господарці. На гроші повно дірок... – пояснив Лукаш.

– Ну, побратимку, а якщо б знайшов велику суму грошей?– запитав Онисько.

– Гм, – погумикав Лукаш.

Погумикала і Калина, що сиділа та слухала мужчинську бесіду.

– Ми вже не молоді, побратимку! – продовжив Лукаш.– Не молоді та й не порожні. Богу дякувати, маємо всього, чого нам потрібно. Діти теж на добрій дорозі, живуть заможнo. Отже... із великою сумою не маємо що чинити!

– ?..

– Знаєш що, побратимку Ониську? Прийшло ми в голову... Половину суми подарував би тобі. Тобі, рідний побратимку!

Не встиг Лукаш вимовити слово «тобі, рідний побратимку!», коли Онисько опустився зумлулий на підлогу приміщення.

Покропили Ониська водою, та незабаром протемешився. Слава Богу, лише стільки! Зімлів. До решти все стало в лад, бо і лікар, що «прикліпав» на бричці, встановив, що Ониська не вдарила гута, лишень що зімлів, просто зімлів.

Лариса ЯКОБЧУК-БЕВКА

ІВАКО ТА БАБА

(Бувальщина)

Давно, ще перед революцією Кошута, в Русь-поляні, у відомому присілку Лугах жив був парубок Івако Росуш. Убого жив парубок. Сталося, що його полюбила одна бабунька, що її кликали – Олена Гопацупина. Багачка, бездітна. Та кохання тайне не можливо було приховати довгий час. Як і в співанці: «Доразу легіники, до разу, до разу!» Так прихована любов між Іваком та бабунькою потрохи відкрилася...

Настала бабуня докучливо шнурити за Іваком. Не мав парубок спокою ані люльку закурити на самоті. Ішов у село – баба за ним. Ішов на клаку – баба за ним. Ішов у коршму – баба за ним. Навіть і коли йшов на куниці, сувалася баба іти за ним. Як нитка за голкою. Зажурився Івако. Бо і дівки почали обминати парубка. Що там робити, як скапати від докучливої баби?..

Ідучи із села додому, Івако спереду, а баба позад нього, – подумав Івако, що прийшов час та нагода позбутися баби... Минаючи побіля та по берегу Бардія, прихилився Івако до потоку напиться водиці. Ще не схилився до потоку, а баба біля нього... Тож схопив бабу та шпурнув у річку Рускову, там, де вона зливається з Бардієм. Хоч кинув бабуню аж серед річки, в бульбон, баба – чорт, швидко виплинула на берег та вслід за Іваком. Ще і закричала за парубком:

– Не тікай, любку! Не буду сердита! Не тікай вид мене! Пожди ня!

Підбіг Івако попід берег вище за течією річки під Пасічним. Присів на камінь, роззувся та замочив ноги в річці. Баба біля нього. Сувнулася мити йому ноги. Схопив Івако бабу за ошийок та шпурнув її в бульбону. До решти сконала баба. Втопилася. Після справи босоніж пішов Івако додому.

В ті часи не було розслідників, прокурорів або поліцейських. Беззаконієм в селі займалися сільські жандарми. І випадок із старою Гопацупою розслідували вони ж. Їх називали тоді – «Гарда».

Хоч не дуже грамотні, та встановили, що то вбивство, бо хтось кинув бабу в річку і задавив. За їх рорзрахунком були переконані, що вбивця має прийти на місце злочину. Запряталися жандарми

у верболозах та чекали, що і як там буде?

Не довго чекали та вартували. Наступного дня пройшовся Івако побіля місця злочину. Досить було. Хитрі очі жандармів вціпили Івака, підкрадаючися побіля берега річки.

Запримітив Івако, що жандарми зупиняють прохожих... Роззувають їх, приміряють ноги до зарінка, на пісок... Здав собі справу, що там не жарт! Що там небезпека. Та що і його покличуть туди, запрятався за вербу та обрубав собі нігті на ногах... До решти, замахали жандарми і на Івака, та прикликали на те місце. Роззувся Івако, та на «пробу»! Один із жандармів, меткий на ум, запитав Івака:

– Мой чоловіче! А нухті де? Де сут нухті из нуг?

– Нухті? – зчудувався Івако, запитанням. – Та... порубав єм.

– А чому порубав ніхті? Чому так свіжо? – запитав той же жандарм.

– Гм, бо-м думав, што аж нухті прирубаний, то не імете ня?! Бо, не бут парувати ноги без нухтю

**Кранах, Закохана стара і молодий чоловік.
1520-1522**

Мала баба штири воли

(Буковинська народна жартівлива пісня)

Помірно

Ма- ла ба- ба шти- ри во- ли,

3
Всі шти- ри про- да- ла, Та й ку- пи- ла

6
Ма- льо- ван- ку, Шо- би си від- да- ла.

Мала баба штири воли,
Всі штири продала,
Та й купила мальованку,
Шоби си віддала.

Сіла баба під оденок,
Оденок си криви,
На бабину мальованку
Дітько си не диви.

Подав Іван КІДЕЩУК

из ногами из нухтями!

– Ага, отож ти утопив бабу? Значіт, што ти погубив бабу?

– Угадали с-те, пане! Я і утопив бабу. Не убив є-м ї', а утопив є-м ї', – признався Івако.

Повели Івака додому, в Луги, аби той переодягся у святкову лудину.

Збираючися в довгу дорогу, взяв Івако та замотав навколо себе на голе тіло і три куниці. Тобто три смушки із куниць. «Хто знає? На всяк випадок! А як комус сподобається муй товар?» – міркував Івако.

В Сігеті засудили Івака на 25 років в тюрму. Заволали Івака в тюрму до Хуста. Перед тим, як переодягтися в тюремну лудину, запросив Івако пана капітана, аби той прийняв від нього два-три слова. Аби прийняв тюремного на «авдієнцію».

Увійшовши в бюро командира тюрми, попросив Івако, аби дозволили йому поговорити із командиром у чотири очі. Погодився капітан. Взяв міри безпеки та прийняв Івака в бюро говорити в

чотири очі. Залишившись самий із командиром, вийняв Івако ті три шкіри-смушки та постелив на підлогу перед командиром тюрми. Пан капітан? Зворушився... Чудо... Перед ним на підлозі – маєток. Смушок із куниці вартував пару волів. Адже куниці не висіли по плотах.

Заховав командир смушки в шафу, а Івака запровадили в «клітку» до тюрми.

Не посидів Івако багато в тюрмі. Так зорудував пан капітан, що звільнили Івака від утюрення. Випустили Івака із тюрми. Випустили, але не додому на вільність. Післали Івака на війну. На «войну до Кошута». Допомогати Кошуті долати неправду в імперії. Допомогати закінчити «Рабуріцію»

Після Кошутівської Револуції вернувся Івако додому. Вернувся із медаллю на грудях.

Уженився Івако та газдував в Лугах, будучи прикладом в газдівстві на всі Поляни.

Помер Івако перед першою світовою війною. От доля! От фатум!

Дітячі сторінки

Леся ВОЗНЮК

Талановита річка

Йшла вздовж берега Марічка,
поруч швидко бігла річка.
Зацікавилась Марічка:
– Що робити вміє річка?
– Вмію плинути, звиватись,
і текти, і розливатись,
гомоніти та співати,
на порогах танцювати,
швидко мчати і сміятись,
можу в хованки погратись:
захватися між лози
чи під кригою в морози,
човник місячний гоїдати,
із зірками мандрувати,
квіти, трави поливати,
спраглу землю напувати.
Дивувалася Марічка:
– Надзвичайно здібна річка!
Розповім усім на світі,
що річки — талановиті.

Громи та килими

На галявині громи
вибивали килими.
Гучно гримали громи,
аж тріщали килими.
А сестриці-блискавиці
визирали зі світлиці:
— Ми охочі підсвітити,
килими завидна бити.
Каже дощик: «Годі вам!
Я упораюся сам!
Досить бити-вибивати,
килими вже час попрайти».

Коник і сонечко

Прилетіло Сонечко
на листочок м'яти,
запитало Коника,
що любив стрибати:

– Чом зовешся коником,
хочу знати дуже.
Аніяк на коника
ти не схожий, друже.
Каже коник сонечку:
– Вражений, одначе.
Уявляв, що сонечко –
жовте і гаряче.
– Дуже перепрошую, –
гречно джмелик мовив, –
втрутився непрохано
я у цю розмову.
Коником і сонечком
вас назвали діти,
що й малій комашечці
вміють порадіти.

Дитячі сторінки

ВИШЕНЬКИ

Слова Лесі УКРАЇНКИ

Музика Юрія ПАРАЩИНЦЯ

Moderato

По - бли - ку - ють че - ре - шеньки в лис - ті зе - ле - нь - кім.
 - Ой ви - шень - ки - че - ре - шеньки, чер - во - ні - ї, спі - лі,
 че - ре - шень - ки ваб - лять о - чі ді - точ - кам ма - лень - кім.
 чо - го ж бо ви так ви - со - ко ви - рос - ли на гіл - лі?
 Дів - ча - точ - ко й хлоп - ча - точ - ко під де - рев - цем ска - чуть,
 - Ой то - го ми так ви - со - ко ви - рос - ли на гіл - лі, **FINE**
 про - стя - га - ють ру - че - ня - та та ма - ло не пла - чуть.
 як - би зрос - ли ни - зе - сень - ко, чи то ж бо дос - пі - ли?
 Ра - ді б виш - ню з'їс - ти, та ви - со - ко ліз - ти, **D.C. al FINE e poi Codetta**
 ой ра - ді зір - ва - ти, та го - ді діс - та - ти. **Osia**
CODETTA
 Ой ви - шень - ки - че - ри - шень - ки, го - ді вас діс - та - ти!

Поблискують черешеньки
 В листі зелененькім,
 Черешеньки ваблять очі
 Діточкам маленьким.
 Дівчаточко й хлоп'яточко
 Під деревцем скачуть,
 Простягають рученята
 Та мало не плачуть:

Раді б вишню з'їсти,
 Та високо лізти,
 Ой раді б зірвати,
 Та годі дістати!
 «Ой вишеньки-черешеньки,
 Червонії, спілі,
 Чого ж бо ви так високо

Виросли на гіллі!»
 «Ой того ми так високо
 Виросли на гіллі, –
 Якби зросли низесенько,
 Чи то ж би доспіли?»
Coda:
 Ой вишеньки-черешеньки,
 Годі вас дістати

Дитячі сторінки

БАГАТСТВО І ЩАСТЯ

Українська народна казка Гуцульщини

Були двоє бідних людей. Не мали вони з чого жити. Він собі купив самотужку* і щодня їде в ліс, нарубає дров, кілька годен тягнути, і везе в місто, продасть та й накупить хліба й до хліба. І так переживали. А жінка деколи помагала жінкам прати, та й усе щось їй там дадуть.

Одного разу допомгла вона одній г'аздині, а та дала їй мисочку крупів. Ті крупы стояли, аж порохом припали. Молока нема, цукру нема – нема з чим кашу варити.

А чоловік далі щодень їхав по дрова. Їхав і їхав. Одного разу здибають його два пани. Один з них був Багатство, а другий Щастя. І Багатство каже до него:

– Чоловіче, ти все так трудишся. На тобі сто золотих, купи собі коня й сани і не мучся так.

Узяв він гроші, але ще в той день нарубав дров і повіз у місто самотужкою, бо не хотів ні з чим вертатися. Продав він ті дрова, приходить додому, а жінки дома нема. А в них була така бідна хата, що ні скрині, ні креденца не було. Не було де тих грошей покласти, що йому пан дав. Глипнув він на полицю – стоїть та мисочка з крупами. Він і запхав гроші в ті крупы. І не сказав жінці нічого. Повечеряли й лягли спати.

Раненько встав він, самотужку в руки і пішов у ліс. Знов нарубав дров, повіз у місто, продав і пішов додому. Він був ще в лісі, а в той час прийшла сусідка-багачка й каже:

– Кумо, у вас нема крупів, аби ви мені позичили? Я роблю голубці, і мені не стало крупів.

– Та, – каже, – є крупы. Мені дали, а я не варила, бо не мала молока.

Та взяла ту мисочку з крупами та й дала сусіді. Прийшов чоловік, дивиться на полицю.

– Жінко, де ти діла крупы?

– Прийшла сусідка, та й я їй дала. Вона мені дасть муки, та й я зварю кулешу. А з крупів що мені?

– Йой, – каже, – я там сховав сто золотих.

– А то відки в тебе аж сто золотих?

– Мені пан дав у лісі, би я собі коня купив. І побіг до сусідки.

– Віддайте мені сто золотих.

– Ти, старче, відки маєш сто золотих? Тікай мені з хати, бо ще тобі тачавкою голову розвалю. Ти сто золотих мав?

І вигнала його з хати.

Він знов іде в ліс. Ті два пани знов виходять.

– Чоловіче, та я тобі дав сто золотих, би ти купив коня, а ти далі так бідуюш?

А він упав на коліна, зачав плакати й розказав, як пропали гроші. Пан видивився на него й дав йому ще сто золотих.

– Хочу, би ти так не бідив.

Чоловік знову нарубав дров, пішов продав і йде додому. Прийшов – жінки знов у хаті нема. “Де б це сховати?” – подумав. А під лавицею стоїть горшок з попелом. Він засунув гроші в той попіл, прикрив. “Тут уже його ніхто не возьме”.

Прийшла жінка, сіли, повечеряли. І він забув сказати жінці за гроші. Думав, що ніхто не кине. Полягали спати, а рано він знов самотужку в руки і пішов у ліс. Нарубав дров, повіз у місто, продав. Пани вже цей раз його не стрічали. Приходить додому. Лиш двері отворив, глип під лавку, а горшка нема. І жінка в хаті.

– Жінко, де горшок з попелом?

– Що, може би, я тобі кулешу з него зварила? Нащо тобі попелу?

– І-і, я там сотку поклав. Мені знов пан дав сотку.

– Та знов сусідка прийшла і взяла той попіл для прання. Та сама, що крупы взяла.

Плаче чоловік. Переночував, а рано знов іде по дрова. Доходить до лісу, а ті два пани стоять на дорозі. І зачав його той пан mocno сварити.

– Та я тобі дав дві сотці! Чого ти собі коня не купиш?

А він бере й розказує, що поклав гроші в попіл, а сусідка з попелом узяла. Вони видивилися один на другого.

– Ти, чоловіче, дурний чи що з тобою є? Той уже так влютився. Каже:

– На тобі ще третю сотку. Вже як тепер коня не купиш, то буду тебе бити.

Він знов нарубав дров і повіз у місто. Продав, купив, що там міг, і йде додому. Приходить – двері закриті, нема жінки дома. Він думає: “Де ці гроші сховати?” А давно були під хатами приспи з глини. Кури випорпали на приспі ямку, він гроші в ту ямку поклав, глиною прикрив і забив. Все. Ну, тепер їх уже ніхто не найде.

Дітячі сторінки

Це було з суботи на неділю. А в неділю він собі довго спав, бо не їхав у ліс. А та сусіда, що дві сотці взяла, пустила свині надвір та й вичищує в хліві. А то близьенько було, навіть не було плота. Свині прийшли до цього під хату, рили, рили та й вирили ту сотку. Сусіда прийшла свині навертати, вздріла гроші, схопила в пазуху їх, і все.

Цей устав, вийшов надвір, глип – ще більша яма, як була, а сотки нема. Він у плач. Жінка вийшла з хати.

– Що є?

– Ой, я мав сотку та й знов пропала. Хтось украв, і не знаю, хто.

І він розказав, де клав сотку.

В понеділок рано він санки в руки і знов пішов у ліс. І здибають його ті самі пани. Той, що дав три сотці, узлостився, хотів його бити. А другий його ймив за руки й каже:

– Стій, чоловіче. Видко, він не вміє обходитися з сотками. Ти йому дав три сотці, і він з того нічого не має. А я йому дам один ґрейцар.

Дав він йому ґрейцар. Чоловік мав при собі такий ремінець, і засунув він ґрейцар собі в той ремінець. І продовжував роботу. А відтак прийшли свята Різдвяні. Каже жінка:

– Чоловіче, я така слаба. Може, би ти пішов на базар. Купив би що треба до свят. Купи цукру, олії, грибів. І рибу би купив.

– Добре, – каже.

Пішов він на ярмарок, усього накупив і нагадав, що ще має риби купити, а він лиш мав два ґрейцари. Питається в людей чому риба. Кажуть, що є по чотири ґрейцари і по три. А він має лиш два. Зажурився чоловік. Але нагадав, що йому дав ґрейцар той пан. Зачав шпортати в ремені і той ґрейцар знайшов. Вже має три. Підходить до прилавка і каже продавцеві:

– Шукай мені рибу за три ґрейцари, бо я більше грошей не маю.

Той вибрав рибку коротеньку, але грубу. І рад чоловік, що є вже й риба.

Приходить він додому. Жінка питає:

– Купив усе, що я казала?

– Купив.

– І рибу купив?

– Купив одну маленьку.

Жінка рихтує вечерю, всього наварила, що треба, а тоді взялася чистити рибу. Розпорола, а з риби впав невеличкий камінчик. Вона здоймила той камінчик та й поклала на горник.

Повечеряли вони, лягли спати, а той камінчик світить, та як би в хаті щось горіло. А вони сплять і

байдуже їм.

А вночі їхав попри ту хату пан, бо та хата була при дорозі. Дивиться, в хаті велика ясність. Каже фурманови:

– Іди подивися, чого в тій хаті так ясно. Фурман пішов подивився, вернувся і каже панови:

– Я не знаю, що то є. Я ще такого не видів. На печі сплять двоє, бо четверо ніг видко. А світло якесь так б'є в очі, що не мож дивитися.

Пан зацікавився, зліз і пішов дивитися сам. І пізнав, що то дорогоцінний камінчик. Зачав ковтати у вікно. Вони прокинулися, подивилися і дуже напудилися. Пустили пана до хати. А чоловік до жінки каже:

– Чого ти не кинула це в гній? Пан питає:

– Звідки це у вас?

– Це з риби випало, – каже жінка.

Пан завив собі то в хустинку і поклав у кишеню. І сказав їм:

– Завтра в полудне аби ви прийшли до мене.

На другий день у полудне вони збираються і йдуть до пана. Плачуть, бо не знають, чого йдуть. Пани тоді мали велике значення і велику силу.

Доки вони прийшли, пан накликав до себе багато панів, щоби оцінили, що той камінчик вартий. Вносить пан той камінчик на тарільчику й каже:

– Я вас прошу, аби ви оцінили, що цей диямент вартий, аби я цьому ґазді заплатив.

Ті всудили:

– Маєш, пане, два фільварки. Один фільварок дай цьому ґазді за диямент. Половину всього свого добра дай.

Пан повів чоловіка й жінку до того фільварку і сказав:

– Це все буде ваше.

І дав їм гроші, і сказав слугі запрягти коні, поїхати з ними в місто і накупити всякого добра, якого їм треба було. Накупили вони вбрання панського, ковдр, привезли. Пан розстелив коц, склали то все, та й несе чоловік те добро крізь двері. А там тих два пани стояли, що його в лісі подибали, Багатство і Щастя. А цей несе та й гуркнувся в того пана, що дав йому три сотці.

– Ану, – каже, – дорогу дайте! Каже той:

– Та чого ти, чоловіче, штовхаєшся? Я те Багатство, що три сотці тобі дало.

А він каже:

– Чоловіче, не вартє нічого Багатство, як Щастя нема. Мені цей пан дав один ґрейцар, і я став паном, а з твоїх трьох соток я нічого не мав.

* Самотужка — ручні санки.

СМІЙТЕСЬ НА ЗДОРОВ'Я!

Михайло ТРАЙСТА

МАРАМОРОСЬКІ БУВАЛЬЩИНИ

ШАПКА, ПІТЯТА ТА ВУЙКО ФЕРІЩАК

(Гумореска)

«Була на йому шапка-бирка,
Зверху дірка;
Соломою шита
Вітром крита,

Куда віс, туди і провіває»

(З «Пісні про козака Голоту»)

– Чорт би тото забрав із фофнею остатньою! Дивися лиш на мойму, гіби їй панчук у пудковах, з хвостиком та вилою у руках тінтяником на світ нарайзував... Ніякого доброго поступку уд неї не жди, бо лиха, як шаркань, ані слова доброго не жди, бо недуждешса, май скоро рак перне ніж она добрим вітром дихне, дихав би їй Гіклер із фашцісткою гидотною... Тепер ходи, Міха, без шапки, простоволосий, як йойлик, ходив бих уже простоволосим після її голови би дав Вовишний!.. Таку шапку мали в селі лиш Мішко Ігнату, Василь Дьордіка та я! Старий Перчик, царство йому небесне! Ще перед другою світовою, аж із самого Сибія приніс шкуру ягнячу, а Олекса Кушнір таку сибянку зшив, што гріх їй було і в церкві з голови знімати, зняв би юй Бог диханіс із чаклею залеженою! А тепер є гуно псяче, не шапка, бо забила пітята в ню, половик би їх устинав та обусрали їй гет. Гидко подивитися, а не на голову натягнути, натягали би їй чорти у пеклі! Кажу юй: «Марі', е штос учинила із шапки?», а напасть шкіритса, як біда на мороз: «Міха' уже дірава була, пітята випадали з неї, де вже таку нехарь возьмеш на голов?» Сама нехарь, а не моя сибянка, што тото, што їй мало миші прогризли?.. Мусай мало, аби і довбню вітер провіяв, бо така тепла була што аж... але я не лишуса так, маю якіс крейцарі та завтри собі куплю шапку уд Олекси Кушніра, такінь завтри пуйду, не лишуса я так, без шапки, як учитель бичкувський, – вирішив Вуйко Феріщак, обзираючи брудну, дрантиту ягнячу шапку.

Наступного дня Василя Копу ніби сам чорт виніс з хати й поставив посеред вулиці саме тоді, коли вуйко Феріщак йшов до Олекси Кушніра купувати

шапку.

– Та Кушнір здере з тебе, як чорт за свою матір, а шапки в нього неваловшні ні для того, щоб пітята тримати в них. Ходи, побачиш які в мене шапки, зі шкури заячої – тверді, як бляха, а світлі, як місяць, хоч дощ, хоч сніг, а не промокнуть ні цента! Та ходи, хоть погарчик яблунянки вип'єш, аж шапку не купиш, бо правду говорячи, ні не має в мене їх на продаж, бо стільки штук замовили шваги з Коштіля, що не встигаю їх шити, – додав Копу, бачачи, що вуйко вагається.

Після випитої чарки, вуйкові вже не здавалися шапки такими, якими побачив їх, увійшовши до хати. Після другої не міг знайти їм ніякої догани, після третьої почав їх вихвалити, після четвертої, здавалось що кращих шапок за все своє життя не бачив, а опісля вже почав бламати Копу, щоб той змилювався над ним і продав йому одну.

– Тільки що ми цімбори і православні християни, а інакше... Для мене гроші, що?.. Ось що – тьфу на вітер! Давай триста леїв і виберай котру хоч, шваги хай потерплять, чорт з ними! – махнув рукою Копу.

Вуйко Феріщак надів шапку на голову і, повертаючись додому, роздивлявся гордо на всі боки, наче той хан татарський.

– Звідки ти купив таку гарну шапку, Міха'? – запитав його Ілько Вітрик.

– Ге, від Василя Копи, в нього тільки шваги дозволяють собі шапки замовляти! – гордо відповів вуйко.

– І скільки дав за неї?

– Ге, аж триста леїв, – ще більш загордився вуйко.

– Ти, Міха', не впав часом з воза на голову? – здивувався Вітрик. – Та ж в Олекси Кушніра за двісті леїв міг купити шапку брумарьку, чи сибянку, а з заячої шкури за сто леїв продає, чорт тебе поніс до Копи?

– Та, видно, чорт поніс! – випулив вуйко очі на шапку, нібито вперше її побачив. – Ільку, молю тя,

СМІЙТЕСЬ НА ЗДОРОВ'Я!

як Бога, не кажи нікому, бо ня світ осміє...

– А мені яке діло?... – махнув байдуже рукою Ілько.

Та після кілька кроків зустрічає Василя Дорофтея.

– Ти, Міха', відав в колопні горобців пужати зібрався в такій шапці, – розреготався Дорофтей.

– Тільки що купив її, – прокисло відповів вуйко, після чого скоро додав: – Від Олекси Кушніра за сто леїв.

– Ану, лиш дивися на Кушніра! На старі дні згунцувився, та ж таку шапку, може, ще гарнішу Василь Копа продає швагам за п'ятдесятку...

Далі вуйко йшов, як обпарений, і наче цього не було досить, чим відкрив хвіртку, почала тітка Марія:

– Де таку купину знайшов? Такий єс у ній, як Ирод, ану скинь комедію з голови, поки тя люди не осміють! Де взяв таку нехарь, мабуть, ще й гроші дав за ню?..

– Та де? – несміло відповів вуйко. – Цілериха дала за простибіг, каже: «Беріть, вуйку, від Іштвана залишилась, нова-новісінька...» – і не добрехав, бо тітка:

– Ану, ан-цвай уднеси назад, бо ще ушей туй наплодиш. Дивися до чого дуйшов швагські недоноски на голові носити!..

Та тільки вуйко ступив крок, щоб вийти з подвіря, як тітка гукнула на нього:

– Міха! Чорт ей бери з Цілерихов, давай шапку суди, добра буде піята в ній тримати!

Мал. Михайла ТРАЙСТИ

Пригоди з життя видатних особистостей античності

Небезпечний укус

Грецького філософа Діогена (404-323 до н.е.) запитали, яка тварина, на його думку, найнебезпечніше кусається. Діоген відповів:

– З хижаків – наклепник, з а ручних звірів – облесник.

Остання радість

Уже в похилому віці, заживши великої слави, Софокл читав публічно свою нову трагедію. Закінчивши читати, з хвилюванням ждав, що скажуть слухачі, думки яких розійшлися. Коли дізнався, що більшості твір сподобався, помер від радості.

Немає причини хвилюватися

Діогена спитали:

– Що ти робитимеш, коли зламається бочка, в якій ти живеш?

– Той відповів:

– Це мене не турбує. Адже місце, яке я займаю, не може зламатися.

Що шукає

Діоген ходив удень з ліхтарем і, коли його хто запитував, що він шукає, відповідав:

– Шукаю людину.

Коли обідати

Хтось запитав Діогена, коли треба обідати.

– Якщо ти багатий – обідай, коли хочеш; якщо бідний – коли можеш.

Не твоє – не бери

Демосфен зауважив злодію, який, виправдовуючись за крадіжку, сказав: «Я не знав, що це твоє».

– Але ти знав, що воно не твоє.

Подає Іван РЕБОШАПКА

*«Цвіла ромашка в полі на межі,
До сонця й вітру бісики пускала...»*

Василь СИМОНЕНКО

